

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

32E JAARGANG

WOENSDAG 27 AUGUSTUS 1947

No. 1581

COMMISSIE VAN REDACTIE:*H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;**H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;**J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).**Assistent-Redacteur: A. de Wit.**Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.**Abonnementsprijs van het blad, franco per post in Nederland f 26* per jaar. Overzeese gebiedsdelen en buitenland f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cents. Abonnementsprijs Economisch Statistisch Kwartaalbericht voor jaargang 1947 voor abonné's op de Economisch-Statistische Berichten f 4. Afzonderlijke abonnementen voor deze jaargang f 6.***INHOUD:**

	Blz.
De artikelen van deze week	675
Uit buitenlandse bron	675
Het plan-Marshall en het inter-Europese betalingsverkeer door Prof. Dr F. A. G. Keesing	676
Indonesische problemen door Th. Ligthart	679
Het huurvraagstuk door Dr Ir H. G. van Beusekom	681
Normalisatie door Ir W. H. van Schouwenburg	683
Aantekening:	
Beloggingsproblemen bij de Amerikaanse levensverzekeringsondernemingen	685
Internationale notities:	
De devlezenpositie van België en Luxemburg	687
Japan onder Amerikaans beheer	687
De valutapositie van de Zuid-Afrikaanse Reservebank	688
Geld- en kapitaalmarkt	688
Statistieken:	
Bankstaten	688
Stand van 's Rijks Kas	689
In- en uitvoer van Nederland	690
In- en uitvoer van Nederland naar goederencategorieën	690
Goudproductie	690
Verkeer en vervoer in Nederland	690

DEZER DAGEN

werd menige vacantie verontrust door een smalle beurs. De Nederlandse volksvertegenwoordiging onderbrak haar recess, teneinde zo snel mogelijk te kunnen toestemmen in het aanvaarden van de lening van \$195 miljoen. Te groter was deze haast, daar in Groot-Brittannië ministers hun vacantie hadden onderbroken wegens geldgebrek en drastisch te werk waren gegaan. De inwisselbaarheid van het pond sterling, kortstondige verbreding van het internationale betalingsverkeer, werd opgeschort. De Amerikaanse lening, zij was bedoeld om Engeland's wederuitrusting te financieren, is op. Deze week-nog twee beschei-

den tranches; de resterende \$400 miljoen wordt vastgezet. Zo moesten eertijds ook de armste Grieken een obool bewaren om te kunnen offeren aan de ingang van de onderwereld.

Is Groot-Brittannië zo ver? Er zijn ook donkere, ondergrondse wegen, die afleiden van de Styx. Thans hebben de mijnwerkers zich bereid verklaard de zesdaagse werkweek te herstellen. En bovengronds bereidt men zich eens te meer voor op het smalle pad der soberheid en zelfvoorziening. Een vierjarenplan voor de landbouw is ontworpen, dat de Britse agrarische grondslag zal verbreden. En van de Dominions, voorlopig Canada uitgezonderd, kwamen van vele zijden de toezeggingen tot medewerking in de financiële nood en voorziening in reële behoeften. Het is niet alles kinderlijke liefde der Dominions. „Charity begins at home”. Want met Engeland's smalle pad gaat de wereldeconomie de brede weg op. De gedachte aan imperiale preferenties, door de Ver. Staten naartig ondergraven, wordt sterk naar voren gebracht, ternauwernood herstelde handelsstromen verdund en verlegd. De internationale handelsconferentie te Genève, juist zo moeizaam tot een formulering van tegenstrijdige gedachten gekomen, ziet zich de grond voor de voeten weggespoeld. Het vrijgeven van de handel op Japan door de Ver. Staten zal daarin geen verandering brengen.

Intussen blijft de smalle gemeente van West-Europa turen naar de overzij. Daar gaat het voorlopig volgens het oude lied: „de weg was breed, het paardje liep met lusten”. Over de afloop van de binnenlandse hausse maakt men zich momenteel wat minder zorg, de internationale conferenties gaan voor. De Ver. Staten gaan direct deelnemen in het toezicht op de Duitse steenkoolproductie; in Parijs is een drielandenconferentie begonnen over de Duitse industriële, d.w.z. staal-productie. Ook Frankrijk zit aan. De daar juist toegestane loonsverhoging met 11 pCt, hoewel onmiddellijk door de begunstigde schamel genoemd, zal de weg naar Washington via Parijs te noodzakelijker hebben gemaakt. Slechts op de Pan-Amerikaanse conferentie te Petropolis was er openlijke tegenspraak. De Amerikanen zagen agressie breed, over de gehele wereld, Argentinië vond agressors op het eigen continent voorlopig voldoende.

Brede of smalle basis voor het eigen belang: het is geen open vraag meer. De contraire stemmingen over het toelaten van Duitsland's voormalige helpers tot de Verenigde Naties vonden het aan. In alle engte bleek het ook bij de behandeling van Nederland's diepste probleem in de Veiligheidsraad. Het voorstel over de grondslag tot het recht van behandeling te beslissen, werd teruggewezen. Zoals Saroyan samenvatte in „The time of your life”: „No foundation, all the way down the line”. Maar de Australisch-Chinese resolutie over een onderzoek der beroepsconsuls én de Amerikaanse, die de Nederlandse voorstellen benaderde, zijn aanvaard. De Nederlandse Regering mag bewijzen, dat zij terecht meer vertrouwen heeft in eigen zaak dan die Amsterdamse bakkers, die onder de staking hun oven op temperatuur hielden.

N.V. RUBBERFABRIEK „VREDESTEIN”

gevestigd te 's-GRAVENHAGE.

INTRODUCTIE

ter beurze van Amsterdam

van 1300 aandelen aan toonder

elk groot nominaal f 1000.—,

waarvan reeds 450 aandelen op inschrijvingsvoorwaarden zijn geplaatst, ten volle delend in de winst van het boekjaar, lopende van 1 October 1946 tot en met 31 December 1947 en van volgende boekjaren.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op de resterende 850 aandelen van bovengenoemde introductie openstellen op

Donderdag 4 September 1947,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

te Amsterdam ten kantore van:

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.,
Labouchere & Co., N.V.,
de Heren Pierson & Co.,

te 's-Gravenhage ten kantore van:

de Heren Heldring & Pierson,
Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.,

te Rotterdam ten kantore van:

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.,
tot de koers van 172 pCt.

op de voorwaarden van het prospectus dd. 27 Aug. '47.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

Heldring & Pierson

Labouchere & Co. N.V.

Amsterdam

's-Gravenhage, 27 Augustus 1947.



NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

verstreekt U gaarne adviezen
omtrent de samenstelling van Uw

EFFECTENBEZIT

en belast zich met de administratie van Uw

VERMOGEN

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

Kantoren in binnen- en buitenland

ROTTERDAMSCH BANKVEREENIGING

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

DOCUMENTAIRE

ACCREDITIEVEN

INCASSEERINGEN

OP BINNEN- EN

BUITENLAND

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930

Herengracht 320 - Amsterdam

Beheer en Adviesgeving
voor

PENSIOENFONDSEN,
STICHTINGEN,
ONDERNEMINGEN
EN PARTICULIEREN

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;

Drs. J. H. Gispen;

Mr. J. E. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;

Dr. F. Ph. Groeneveld;

A. C. Leeuwenburgh.



Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantien.

R. MEES & ZONEN

ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE

DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN



N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Prof. Dr F. A. G. Keesing, *Het plan-Marshall en het inter-Europese betalingsverkeer.*

Het inter-Europese betalingsverkeer voltrekt zich momenteel op de grondslag van een stelsel van bilaterale betalingsaccorden. Dit betekent, dat het wederzijdse goederen- en dienstenverkeer zich in de praktijk moet instellen op het bereiken van bilaterale evenwichten.

De Benelux heeft het plan geopperd om, in de plaats van het bovenstaande, onderlinge Europese compenserende overdrachten mogelijk te maken. Een centraal orgaan zou zorgen voor automatische transferabiliteit. Voor het welslagen van dit idee is nodig, dat de Verenigde Staten bereid zijn een „pool” van goud en dollars te formuleren, met behulp waarvan de convertibiliteit der betrokken valuta's, voorzover zij de grenzen van het in totaal overeengekomen monetaire credit overschrijden, zou worden gewaarborgd. Het beheer van de „pool” moet in handen worden gesteld van het centrale orgaan.

Th. Ligthart, *Indonesische problemen.*

Bij de opbouw van Indonesië was er steeds grote vraag naar leidende figuren, nodig voor de ontginning, leiding van ondernemingen, bouw van sporen, wegen, fabrieken, enz. De Indonesische intellectuelen hebben tot dusver betrekkelijk weinig belangstelling getoond voor het economisch leven: Zij voelden meer voor het ambtelijke en de politiek.

Een deel van Indonesië verkeert nog steeds in een periode van afbraak. Aangezien onder de eigen landszonen nog geen economische leiders zijn, zal bij de wederopbouw Westerse hulp nog niet kunnen worden gemist, althans voor zover die wederopbouw zich richt op het herstel van de export, nog altijd, gelijk bekend, de kurk van de Indonesische welvaart. Nederland is bereid met Indonesië samen te werken.

Dr Ir H. G. van Beusekom, *Het huurvraagstuk.*

Nederland dient zich, wat het huurvraagstuk betreft, aan Frankrijk te spiegelen, waar sedert 1914 de bouwkosten tot het 50-voudige zijn gestegen en de huren slechts tot het 5½-voudige, terwijl deze laatste, om het evenwicht te bewaren, tot het 25-voudige hadden moeten stijgen. De verhoudingen liggen in Nederland niet zo ongunstig en doordat de bouwkosten zo hoog zijn, dat woningbouw slechts met hoge bijdragen uit de openbare kassen mogelijk is, hebben de te lage huren alleen dit effect, dat de bijdrage iets hoger moet zijn dan zij bij een normaal huurpeil zou zijn. Huurverhoging is nodig om voor het ogenblik de door bijdragen te overbruggen kloof te verkleinen en in de toekomst de bouw van woningen op economische basis mogelijk te maken.

Ir W. H. van Schouwenburg, *Normalisatie.*

Normalisatie is, naar een definitie van Prof. Zwiers, het wegnemen van ongemotiveerde verscheidenheid, in tegenstelling tot nivellering, die het ongemotiveerd wegnemen van verscheidenheid betekent.

Begonnen als maatnormalisatie van eenvoudige machine-onderdelen is zij geleidelijk in Nederland ontwikkeld tot normalisatie van meer samengestelde voorwerpen. Het gevolg is, dat bijv. een machine-onderdeel met een nauwkeurigheid van 1/100 mm bij bestelling uit een verafgelegen gebied bij aankomst zeker zal passen. Hierdoor kan in het importerende land de voorraad reserve-delen worden beperkt.

Behalve in de richting van maatnormalisatie ontwikkelt iedere normalisatiebeweging zich in hoofdzaak langs de volgende lijnen: begripsomschrijving, keurings-eisen, monsterneming, beproevingsmethoden, verwerkingsmethoden en veiligheidsvoorschriften.

UIT BUITENLANDSE BRON.

De Engelse crisis. Het hoofdartikel van „The Economist” van 23 Augustus jl. is van mening, dat „the fault for the present crisis — if fault there must be — is far more America's than Britain's. The loan was far too small when it was made, as the British pointed out at the time. The conditions attached to it were unworkable, as was also pointed out at the time. The sharp reduction in the real value of the loan was due to the rise in American prices, following upon the abandonment of price control in America. The world-wide dollar crisis, which hurled the convertibility provision into a disaster, is due to the fact that the American balance of payments has got out of control. Nothing could have been done about any of these things by any British action or inaction. Contributory negligence there has certainly been from the British side, but it has been of smaller importance”.

De steenkoolproductie in Engeland is nog lang niet bevredigend, vindt „The Investors' Chronicle” van 23 Augustus jl. Dit blijkt duidelijk bij vergelijking van de jongste productiecijfers met overeenkomstige perioden van verleden jaar. Gedurende vijf weken, te beginnen met 6 Juli, werd 14,62 miljoen ton gedolven; in dezelfde periode van 1946 14,37 miljoen ton. Dit betekent slechts een productiestijging van gemiddeld 50.000 ton per week, terwijl het aantal mijnwerkers sinds Juli 1946 (699.500) met 19.000 is vermeerderd. De Regering wijst echter op de vergrote voorraadvorming: begin Augustus 1946: 9,24 miljoen ton; begin Augustus 1947: 11,86 miljoen ton. Uit het „Monthly Digest of Statistics” blijkt, dat de steenkoolexport sterk is gedaald: 1e helft 1946: 2,47 miljoen ton; 1e helft 1947: 0,50 miljoen ton. De vergrote voorraad is dus niet verkregen door de toegenomen productie, maar slechts ten koste van de buitenlandse afnemers. „The Government and the people can abstract no comfort at all from any of the coal figures”.

Canadees kapitaal stroomt naar de Verenigde Staten, blijkt „The Financial Times” van 22 Augustus jl., op zo grote schaal, dat dit voor het land desastreuze gevolgen kan veroorzaken, tenzij er een wijziging in de methode van beleggen zou komen. Gedurende de eerste drie maanden van 1947 daalden de Amerikaanse aankopen van Canadese effecten tot \$ 71 miljoen, d.w.z. tot de helft van die in het eerste kwartaal van 1946; de Canadese aankopen van Amerikaanse effecten daarentegen stegen van \$ 66,5 miljoen tot \$ 75,8 miljoen. Binnen een jaar maakte een voor Canada gunstig saldo van \$ 87 miljoen voor het 1e kwartaal van 1946 plaats voor een ongunstig saldo van \$ 4,8 miljoen.

De omvang van de oorlogsschade aan woningen in enkele West-Europese landen blijkt uit het volgende staatje (ontleend aan de „Neue Zürcher Zeitung” van 24 Augustus jl.):

	Frank- rijk	Groot- Brittannië	België	Neder- land
	(in duizendtallen)			
Geheel vernield	451	200	58	86
Gedeeltelijk vernield	1.545 ¹⁾	4.500	390	398
Woningvoorraad	9.777	13.000	2.250	2.178

¹⁾ Geringe schade (tot 3.000 Franse francs) niet inbegrepen.

Hoewel bovengenoemde cijfers als gevolg van de uiteenlopende berekeningsmethoden — in Groot-Brittannië zijn in de statistiek ook opgenomen de geringe schaden — niet goed vergelijkbaar zijn, blijkt hieruit toch wel, dat van alle West-Europese landen Frankrijk relatief de meeste schade heeft geleden, vooral als men de post „geheel vernielde woningen” beziet.

HET PLAN-MARSHALL EN HET INTER-EUROPESE BETALINGSVERKEER.

Sinds enkele weken zijn te Parijs de vertegenwoordigers van zestien Europese landen bijeen, teneinde in gemeen overleg een plan te ontwerpen, dat, indien het de medewerking van de Verenigde Staten verwerft, voor de economische toekomst van de Oude Wereld van beslissende betekenis zal worden. In het kader van deze conferentie is door de delegaties van België, Nederland en Luxemburg een voorstel ter tafel gebracht, dat beoogt een meer bevredigende regeling van het inter-Europese betalingsverkeer tot stand te brengen. De hulp, die de Verenigde Staten in het vooruitzicht hebben gesteld, is afhankelijk gemaakt van de bereidheid der Europese landen, om in de eerste plaats zoveel mogelijk elkander te steunen en om zo goed mogelijk orde te stellen op hun eigen zaken. Het plan der drie delegaties beoogt aan een en ander, voor zover dit het terrein van het inter-Europese betalingsverkeer aangaat, vorm en inhoud te geven ¹⁾.

Thans: bilaterale accoorden en bilaterale evenwichten.

Het inter-Europese betalingsverkeer voltrekt zich heden ten dage op de grondslag van een stelsel van bilaterale betalingsaccorden, dat in de maanden, die sedert de bevrijding van Europa verstreken zijn, geleidelijk is opgebouwd. Bij wijze van eerste benadering kan men deze accorden omschrijven als een verbeterde uitgave van de clearingverdragen, die vóór de oorlog in zwang waren. Het betreft hier een vorm van gebonden betalingsverkeer, waaraan men echter een grotere soepelheid heeft weten te verlenen dan bij de vroegere clearing bestond. Het kenmerkende verschil tussen vroeger en nu wordt tweevoudig gebracht door het feit, dat de partners elkander over en weer een crediet verlenen, dat binnen de overeengekomen grenzen niet in goud of deviezen kan worden opgeëist. Deze armslag maakt het mogelijk het betalingsverkeer te leiden via de normale kanalen van het bankwezen en leidt voorts tot de opheffing van de wachttijd, die in het oude systeem een der meest storende elementen vormde.

De soepelheid van het stelsel echter beperkt zich in het algemeen uitdrukkelijk tot de overbrugging van die schommelingen in het betalingsverkeer, die inhaerent zijn aan de onderliggende verhoudingen. Invoer- en uitvoer verlopen zelden geheel parallel; een land kan dus tijdelijk, gedurende de periode dat zijn seizoensimport groot is, een debetpositie opbouwen, die geliquideerd wordt naarmate zijn seizoensexport beschikbaar komt, of omgekeerd. Voor de financiering van een duurzaam tekort in het bilaterale betalingsverkeer is het monetaire crediet evenwel niet bestemd. Het land, dat deze credietmarge eenmaal voor de financiering van een langdurig tekort op de betalingsbalans heeft geabsorbeerd, ontnemt daarmee aan het betalingsaccord de soepelheid, die zijn grootste verdienste uitmaakte.

Dit alles zou van weinig materiële betekenis zijn, indien de betrokken landen zonder bezwaar in staat waren tegemoet te komen aan de eis, welke de onderscheiden betalingsaccorden stellen, namelijk dat bij overschrijding van de overeengekomen marges de debiteur gehouden is het verschil in goud of deviezen af te dekken. Het is immers juist het algemene gebrek aan „hard currency”, dat aan het gevolgde stelsel van deviezencontrole ten grondslag ligt. De neiging is mitsdien onontkoombaar om de betalingsaccorden zodanig te hanteren, dat het bilaterale betalingsverkeer zich volledig blijft afspelen binnen de grenzen, die het monetaire accord heeft getroffen. Dit betekent, dat het wederzijdse goederen- en dienstenverkeer zich moet instellen óp de verwezenlijking van bilaterale evenwichten, waarbij het niveau, waarop

dit evenwicht in ieder voorkomend geval tot stand komt, wordt bepaald door de zwakste der beide partners.

Onmiddellijk na de oorlog, in de maanden waarin het internationale contact practisch van de grond af moest worden opgebouwd, deed dit bezwaar zich nog niet sterk gevoelen. De mogelijkheden tot uitwisseling van goederen en diensten waren veelal gering, en de overeengekomen marges waren in de regel in staat eventuele plooiën glad te strijken. Naarmate echter de Europese productie op gang komt, is het onvermijdelijk, dat dit euvel in belangrijker mate aan de dag zal gaan treden. Reeds in het huidige stadium zijn er concrete gevallen aan te wijzen, waarin essentiële producten, die in het ene land voor export beschikbaar waren, door het andere land moesten worden geweigerd, omdat laatstgenoemde in het bilaterale verkeer geen tegenprestatie in goederen of diensten kon aanbieden en evenmin over de deviezen beschikte, die nodig zijn om een onevenwichtig handelsaccord te kunnen aanvaarden. Deze tendentie zal, naar men mag aannemen, in intensiteit toenemen, indien met behulp van de door Amerika in het vooruitzicht gestelde steun de voor uitvoer beschikbare overschotten in omvang stijgen. Zolang het internationale handelsverkeer zich blijft voltrekken op de grondslag van het bilaterale evenwicht, zal het huidige betalingssysteem een ernstige belemmering vormen voor de ontwikkeling van het inter-Europese verkeer, en zal de assistentie der Verenigde Staten onvoldoende nuttig effect sorteren. De vraag dringt zich dus op, of en in hoeverre het mogelijk is een betalingssysteem te ontwerpen, dat aan het inter-Europese verkeer althans geen monetaire bezwaren in de weg legt.

Een mogelijkheid: onderlinge Europese compensatie.

Het stelsel van bilaterale betalingsaccorden bevat een belangrijke ressource, die tot dusverre nog nauwelijks is gebruikt. In de practijk namelijk blijkt, dat de meeste landen ten opzichte van sommige partners debiteur zijn (desnoods tot het bedrag, waarbij afgifte van goud of deviezen noodzakelijk wordt), terwijl zij te zelfder tijd ten opzichte van andere partners in een crediteurpositie verkeren. Een zeer belangrijke winst zou derhalve worden geboekt, indien de stelselmatige mogelijkheid zou worden geopend om debetsaldi, die in het ene accord bestaan, af te dekken met creditsaldi uit een ander accord. Indien men derhalve tot een algemene compensatieprocedure zou kunnen besluiten, zou reeds op dit moment en in eerste aanleg zelfs zonder hulp van buiten een grote stap in de goede richting worden ondernomen. Deze stap zou inhouden het herstel van de (onderlinge) transferabiliteit der betrokken Europese valuta's en zou de weg banen naar een Europees betalingsverkeer op multilaterale grondslag.

Met het herstel van de transferabiliteit, die aan de deelnemende landen een zuiniger gebruik van hun schaarse goud- en dollarreserves garandeert, kan echter niet worden volstaan. Krachtens de aangeduide compensatieprocedure, immers, zouden die landen, die tegenover de rest van Europa een crediteurpositie innemen, ten slotte vorderingen vergaren op die landen, die ten opzichte van de rest van Europa per saldo debiteur zijn. De behoefte aan convertibiliteit der Europese valuta's (in goud of dollars) kan door een algemene compensatie wel worden verschoven, maar niet worden opgeheven. Slechts indien na een bepaald punt effectieve convertibiliteit gewaarborgd is, zal de algemene transferabiliteit tot het gewenste resultaat kunnen voeren.

In deze situatie lijken alle elementen, waarop Marshall doelde, aanwezig. Europa kan in de eerste plaats zichzelf helpen door het stelsel der bilaterale accorden te doorbreken. Europa is echter niet in staat op eigen krachten ten volle die reorganisatie te effectueren; die voor de bereiking van het gestelde doel noodzakelijk is. In tweede instantie zou dus aan Amerika de hulp kunnen worden

¹⁾ Ter vermindering van misverstand zij uitdrukkelijk opgemerkt, dat alle verdere aspecten van de Parijse conferentie in dit artikel buiten beschouwing blijven.

gevraagd, die onontbeerlijk is om het beoogde betalingsstelsel gedurende de overgangperiode, waarin Europa thans verkeert, tot een succes te maken. Dit zijn de overwegingen, die ten grondslag liggen aan het voorstel, dat te Parijs door de Belgische, Nederlandse en Luxemburgse delegaties aan het „Comité de coopération économique européenne” ter overweging is aangeboden.

Het „Benelux”-voorstel: een multilateraal Europees betalingsverkeer.

Het „Benelux”-voorstel valt in twee onderdelen uiteen. Het geeft in de eerste plaats een schets van de wijze, waarop het inter-Europese betalingsverkeer op multilaterale grondslag zou kunnen worden georganiseerd, uitgaande van de onderstelling, dat Amerika bereid zal zijn de voor dit doel noodzakelijke assistentie te verlenen. Het ontleedt voorts de maatregelen, die de betrokken landen onverwijld (vóórdat omtrent de Amerikaanse hulp een beslissing is genomen) zouden kunnen treffen, teneinde reeds thans tot een zekere transferabiliteit te geraken. Hoewel de resultaten, die volgens de laatstgenoemde procedure kunnen worden bereikt, uit de aard der zaak minder volledig zijn dan die van het eerstgenoemde plan, is het niettemin belangrijk ook aan de mogelijkheden, die Europa zonder Amerikaanse steun ten dienste staan, de nodige aandacht te wijden. Indien namelijk de deelnemende landen op eigen initiatief tot een verder gaande mate van samenwerking zouden geraken, zou hierin voor de Verenigde Staten een belangrijke aanwijzing liggen, dat Europa de terecht door Amerika verlangde „self-help” serieus ter hand neemt.

De thans bestaande monetaire accoorden bevatten in sommige gevallen de clause, dat hetzij het crediteurland het recht heeft zijn saldo aan te wenden buiten de monetaire zone van de wederpartij, hetzij het debiteurland het recht heeft zijn schuld af te dekken in de valuta van een derde land; voor het verrichten van deze betalingen, die dus het bilaterale kader doorbreken, is de voorafgaande toestemming van alle betrokken partijen vereist. De eerste stap, die ware te verrichten, is deze, dat de bedoelde mogelijkheid uitdrukkelijk wordt opgenomen in alle monetaire accoorden, waarin zij tot dusverre niet voorkomt. De tweede stap bestaat hierin, dat van deze mogelijkheid, die tot heden slechts uiterst spaarzaam is toegepast, een groter en stelselmatiger gebruik wordt gemaakt.

Er bestaan twee oorzaken, die voorlopig hebben belet, dat het driehoeksbetalingsverkeer zich heeft ontwikkeld. De eerste is deze, dat een land A wel kan nagaan, dat het op een gegeven moment een vordering heeft op een land B en een schuld aan een land C, maar dat het niet weet, of de onderlinge verhouding tussen B en C op hetzelfde tijdstip een driehoeksbetaling toelaat. De tweede oorzaak is, dat iedere voorgenomen driehoeksbetaling aanleiding geeft tot tamelijk moeizame besprekingen, die maken, dat de te overwinnen weerstand veelal te groot is.

Aan het eerste euvel zou worden tegemoetgekomen, indien de circulatiebanken periodiek aan een centraal orgaan opgave verrichtten van de stand harer monetaire rekeningen. Aan de hand van deze opgaven zou kunnen worden nagegaan, in welke gevallen transfermogelijkheid aanwezig is; eventueel zou het centrale orgaan belanghebbenden met elkander in contact kunnen brengen.

Het tweede bezwaar zou belangrijk kleiner worden, indien de betrokken landen zich jegens elkander zouden verplichten om betaling in een derde valuta te aanvaarden in alle gevallen, waarin hun fundamentele belangen zich daartegen niet verzetten.

Automatische overdrachtsmogelijkheid binnen Europa.

Het is duidelijk, dat op deze wijze reeds in eerste aanleg een grotere soepelheid van het inter-Europese betalingsverkeer zou worden tot stand gebracht, en dat met name

in bepaalde gevallen afdekking van een debetsaldo in goud of deviezen zou kunnen worden vermeden. Het is echter evenzeer duidelijk, dat deze facultatieve transferabiliteit, zelfs indien zij zich ontwikkelt, geen definitieve oplossing betekent. Het valt immers niet aan te nemen, dat een deviezenarm land op de geschetste grondslag bereid zal zijn zijn bilaterale handelspolitiek te herzien. De wetenschap, dat de mogelijkheid bestaat om een debetsaldo, voortspuitende uit een onevenwichtig handelsverkeer, met een derde valuta af te dekken, is hertoe niet voldoende; een fundamentele wijziging van het handelspolitieke beleid kan niet worden verwacht, alvorens op dit punt zekerheid zal zijn verkregen. De facultatieve transferabiliteit zal dus moeten worden vervangen door automatische transferabiliteit; laatstgenoemde zal slechts met Amerikaanse hulp kunnen worden verwezenlijkt.

Automatische transferabiliteit vereist eveneens een centraal orgaan; dat echter in dat geval meer dan een administratieve functie zal hebben te vervullen; zij vereist evenzeer een bijzondere techniek.

De afwikkeling van het lopende internationale betalingsverkeer zou zich, geheel als tot dusverre, kunnen blijven afwickelen door bemiddeling van de deviezenbanken en via de monetaire rekeningen, die de betrokken circulatiebanken voor elkander hebben geopend. Het centrale orgaan zou uitsluitend moeten worden ingeschakeld voor de verrekening van de saldi, die in dit betalingsverkeer ontstaan; deze verrekening kan men zich als volgt voorstellen.

Ieder land zou periodiek (bijv. aan het einde van iedere maand) aan het centrale orgaan mededeling doen van de creditsaldi, die het in het bilaterale betalingsverkeer heeft verzameld, waarbij de bedragen zouden moeten worden uitgedrukt in een overeen te komen valuta. Aan de hand van deze mededelingen zou het centrale orgaan voor ieder deelnemend land het bedrag kunnen vaststellen, waarvoor het per saldo ten opzichte van alle andere landen debiteur of crediteur is. Op deze wijze wordt de grootst mogelijke mate van transferabiliteit automatisch verzekerd.

Ieder deelnemend land zou de credietmarges, die het thans in zijn onderscheiden bilaterale betalingsaccorden heeft opgenomen, moeten overdragen aan het centrale orgaan, teneinde aldus vast te stellen tot welk bedrag het per saldo crediteur wil zijn zonder op betaling van goud of deviezen aanspraak te maken, resp. tot welk bedrag het per saldo debet kan staan zonder tot betaling in goud of deviezen verplicht te zijn. Men zou kunnen opmerken, dat de optelling van alle bestaande credietmarges in feite een verhoging van de overeengekomen faciliteiten zou inhouden, aangezien bij het afsluiten van de individuele accoorden nimmer rekening is gehouden met de mogelijkheid, dat alle marges tegelijkertijd in de ene of de andere richting volledig zouden zijn uitgeput; een verlaging van het door simpele optelling verkregen totaal zou daarom wellicht overweging verdienen.

Een land, welks netto debetsaldo het bedrag van zijn totale credietmarge zou overtreffen, zou het excedent in goud of deviezen moeten afdekken; omgekeerd zou een land, welks netto creditsaldo het bedrag van het totaal verleende crediet te boven gaat, goud of deviezen moeten ontvangen.

Een Europese valutapool.

Aangenomen wordt, dat de Verenigde Staten bereid zijn een „pool” van goud of dollars te fourneren met behulp waarvan de convertibiliteit der betrokken valuta's buiten de grenzen van het in totaal overeengekomen monetaire crediet zou worden gewaarborgd; een zodanige „pool” moest door het centrale orgaan worden beheerd. De aldus te scheppen reserve zou moeten worden gebruikt door de debiteurlanden ter afdekking van excedenten,

die in het inter-Europese betalingsverkeer ontstaan; zij zou toevloeien aan de crediteurlanden, die na compensatie blijken meer crediet te hebben verleend dan is overeengekomen. De „pool” zou dus niet vrijelijk ter beschikking staan van de deelnemende landen, maar zou uitsluitend kunnen worden gebruikt om een soepeler organisatie van het inter-Europese betalingsverkeer tot stand te brengen. Slechts nadat zij deze taak hebben vervuld, d. w. z. nadat zij aan een crediteurland zijn uitbetaald, zouden het goud of de dollars, die uit de „pool” afkomstig zijn, vrijelijk kunnen worden aangewend. Een en ander houdt uiteraard niet in, dat de landen, die in het inter-Europese verkeer een debiteurpositie innemen, ongelimiteerd op de „pool” zouden kunnen trekken. Te voren zou aan ieder land een quote moeten worden toegewezen, die zijn aanspraak op de door Amerika te verlenen hulp limiteert.

Een technische complicatie spruit voort uit de omstandigheid, dat de debet- en credit-excedenten, die in het bovenomschreven betalingssysteem zouden ontstaan, niet noodzakelijk gelijk zijn. Men kan zich het extreme geval voorstellen, dat alle deelnemende landen op één na crediteur zijn tot het bedrag van het door hen verleende monetaire crediet, terwijl het resterende land voor het gehele geaccumuleerde bedrag debiteur is. In die situatie zou het debiteurland een waarschijnlijk groot bedrag in goud of deviezen moeten voldoen, terwijl geen enkele partner op ontvangst van goud of deviezen aanspraak zou kunnen maken. De omgekeerde mogelijkheid is evenzeer denkbaar. Het stelsel kan daarom slechts functioneren, indien een bepaald bedrag aan goud of dollars wordt afgezonderd als buffervoorraad. Een land, dat zijn debetmarge overtrekt en dus goud of deviezen moet voldoen, zou dit bedrag ten laste van zijn quota moeten storten in de bufferpool; een land, dat goud of dollars moet ontvangen, zou uit de bufferpool moeten worden voldaan. Voor het bedrag, waarmee de onttrekkingen aan de bufferpool de stortingen overtreffen, zal Amerika een vordering verkrijgen op de gezamenlijke deelnemende landen, die ten slotte (bij liquidatie van het systeem) moet worden voldaan door de debiteurlanden. Voor het bedrag, waarmee de stortingen in de bufferpool de onttrekkingen overtreffen, zal Amerika een schuld hebben aan de gezamenlijke deelnemers, welke moet worden voldaan aan de landen, die per saldo credit staan. Op deze wijze is in de boeken van het centrale orgaan het totaal van de debetsaldi, vermeerderd met de netto-toeneming resp. verminderd met de netto-daling van de bufferpool, steeds gelijk aan het totaal der creditsaldi.

Voor- en nadelen.

Op de geschetste wijze zou het, naar het voorkomt, technisch mogelijk zijn het inter-Europese betalingsverkeer op meer bevredigende wijze te organiseren dan onder de vigueur van de thans functionerende bilaterale accoorden mogelijk is. De vraag rijst, welke voor- en nadelen geacht kunnen worden aan dit systeem te zijn verbonden.

De belangrijkste winst spruit ongetwijfeld voort uit de reeds in het voorgaande vermelde omstandigheid, dat de handelspolitiek der deelnemende landen een grotere armslag zou verkrijgen. Hoewel de formele beperkingen, waaraan het handels- en betalingsverkeer thans onderworpen zijn, voorlopig geenszins zouden kunnen worden afgeschaft, zou niettemin het noodlottige streven naar bilateraal evenwicht op beslissende wijze kunnen worden doorbroken. Het directe voordeel vloeit toe aan de debiteurlanden, die hun importmogelijkheden in het inter-Europese verkeer zouden zien toenemen. Het voordeel voor de crediteurlanden (hoewel van indirecte aard) zou zijn, dat een afzetcrisis, die onder andere omstandigheden stellig dreigt, zou kunnen worden vermeden. Bovendien zouden de crediteurlanden verzekerd zijn van een

regelmatige ontvangst van goud en dollars ten bate van hun eigen importbehoefden. De kwantitatieve betekenis van een en ander wordt bepaald door de omvang van de hulp, die op de geschetste grondslag van de Verenigde Staten zou kunnen worden verkregen: de debiteurlanden immers kunnen zich slechts die vrijheden permitteren, die worden toegelaten door de hoogte van de hun toegewezen quote.

Het bovenomschreven stelsel moet men zich naar zijn aard als tijdelijk voorstellen. Het zou in beginsel slechts moeten dienen voor de overbrugging van de „transitional period”, zoals deze in de statuten van het Internationale Monetaire Fonds is voorzien. De bedoeling is stellig, dat aan het einde van die periode de volledige convertibiliteit der betrokken valuta's moet zijn bereikt. Hieruit volgt, dat men de geschetste organisatie niet moet beschouwen als een concurrent van Bretton Woods, maar veeleer als een aanvulling daarop. Het is langzamerhand communis opinio, dat het Monetaire Fonds, dat slechts tot taak heeft tijdelijke betalingsbalanstekorten te overbruggen, in de huidige situatie niet in staat is de diensten te bewijzen, die aan zijn oprichters voor ogen stonden. Een stelsel, dat Europa de gelegenheid zou bieden de moeilijkheden van de overgangsjaren te overwinnen, voorziet zonder twijfel in een lacune, die Bretton Woods niet vermag te vullen.

Een belangrijk voordeel in het kader van het plan-Marshall is gelegen in het feit, dat terzake van de betere organisatie van het inter-Europese betalingsverkeer aan de Verenigde Staten geen additionele hulp behoeft te worden gevraagd. Het gestelde doel zou reeds kunnen worden verwezenlijkt, indien een deel van de hulp, die uit anderen hoofde wordt verzocht, op zodanige wijze wordt verschaft; dat zij aan de doeleinden van het project dienstbaar wordt gemaakt. Een bijdrage in goud of dollars op de geschetste grondslag is duidelijk „à double usage”: de Amerikaanse deviezen circuleren eerst door Europa en komen vervolgens beschikbaar voor aankopen overzee.

Een nadeel is gelegen in het feit, dat de Europese crediteurlanden in het kader van het geschetste systeem niet langer in staat zijn hun eigen debiteuren uit te kiezen. Dit bezwaar, dat stellig van betekenis is, lijkt echter niet onoverkomelijk. Het totale risico, dat een crediteurland bereid is te lopen, blijft beperkt tot het bedrag van het crediet, dat het aan het centrale orgaan wenst te verlenen. Het risico, dat de gezamenlijke crediteurlanden lopen ten opzichte van een specifiek debiteurland, wordt gelimiteerd door het bedrag van de debetmarge, dat het centrale orgaan aan dat land toestaat. Het risico is dus in ieder geval te overzien. Eventueel zou men kunnen overwegen een onderlinge garantie der deelnemende landen tot stand te brengen.

Een grote moeilijkheid zal ongetwijfeld ontstaan, wanneer het erom gaat ieders aandeel in de pool te bepalen, terwijl voorts bij de praktische technische uitwerking nog diverse puzzles zullen kunnen rijzen. Hoofdzaak blijft echter, dat Amerika in de eerste plaats van de Europese landen constructieve denkbeelden verwacht, alsmede de geneigdheid om elkander te helpen. Wanneer op de geschetste basis, desnoods ten koste van wederzijdse opofferingen, de hulp van Amerika kan worden verkregen, heeft Europa zich stellig niet te beklagen.

Het comité van financiële deskundigen, dat gedurende de afgelopen weken te Parijs zijn aandacht aan het „Bene-lux”-voorstel heeft gewijd, heeft met de principes, die aan het voorstel ten grondslag liggen, zijn instemming betuigd. Aan de bespreking van de ingewikkelde technische vraagstukken, die bij de uitwerking van het plan rijzen, is men te Parijs niet toegekomen, aangezien de gedelegeerden hiervoor uiteraard de nadere instructies hunner Regeringen moeten afwachten. De bedoeling is,

dat de deskundigen der zestien landen in de tweede helft van September te Londen opnieuw bijeenkomen, teneinde alsdan aan het voorstel nader vorm te geven. Men mag het resultaat der Londense bespreking met spanning tegemoet zien.

Parijs, 22 Augustus 1947.

Prof. Dr F. A. G. KEESING.

INDONESISCHE PROBLEMEN.

Onder de berichten, die wij uit Indonesië ontvangen, zijn soms ogenschijnlijk onbelangrijke, die toch tot nadenken stemmen. Zo lăzen wij onlangs; dat bij de bevrijding van de gasfabriek in Buitenzorg deze in goede staat bleek te verkeren. Het bedrijf was in de moeilijke tijden in gang gebleven, geleid door een Indonesiër, die zich door de ongeregelde omstandigheden niet van de wijs had laten brengen. Deze man deed het verzoek de leiding in de toekomst te mogen behouden. Het is te hopen, dat een nader onderzoek naar zijn werkzaamheden zó uitvallen zal, dat de Nederlands Indische Gasmatschappij besluiten kan hem definitief aan te stellen.

Er is een Hollands spreekwoord met een naar de aard van ons volk bedachtzame inhoud: één zwaluw maakt nog geen zomer. Dit is natuurlijk juist, maar toch beleven wij elk jaar een diepe vreugde, als wij de eerste zwaluw zien. Zo is het ook hier. Er is reden tot verheugenis, als uit het Indonesische volk één bedrijfsleider opstaat van bruikbaar formaat, want naar zulke mensen gaat het verlangen van ieder uit, die niets liever zou zien dan een wederopbouw van het gehavende land door samenwerking van Hollanders en Indonesiërs.

Bij de opbouw van Indonesië in het einde van de negentiende en in de eerste decennien van de twintigste eeuw was er steeds grote vraag naar zelfstandige, energieke werkers, die nodig waren voor ontginning, leiding van ondernemingen, bouw van sporen, wegen en fabrieken etc. etc. Er was hier een chronisch tekort. Ongeschoolde en geoefende arbeiders waren meestal in voldoende getale aanwezig, maar zodra men boven deze categorie moest zoeken, kwam men in de moeilijkheden. De aanvoer uit Holland was bij de snelle ontwikkeling van het land onvoldoende, onder de autochthonen kon men dergelijke krachten niet vinden. Bij de meer ontwikkelde bestond wel ambitie om op de bureaux te gaan zitten, maar de lust om het lonende, maar zware leidende pionierswerk op zich te nemen ontbrak. De klasse der intellectuelen zocht zijn heil in ambtelijke sferen of in de politiek. Men zou dit krasser kunnen zeggen en vaststellen, dat er altijd een drang bestaan heeft naar de ambtelijke loopbaan. Die bestaat nu zonder twijfel nog. Er is een waar gedrang om de staatsruif en het zeer grote aantal Ministers in de Repoebliek is stellig geen toeval, maar een gevolg van het verlangen van velen naar voor-aanstaande met waardigheid omgeven functies.

Wij kunnen de intellectuelen natuurlijk niet voorschrijven, op welke wijze zij het belang van hun land behoren te dienen; ze zouden trouwens een advies niet willen volgen, want voor hen hebben de politiek en de ambtenaarsstoel meer aantrekkelijks dan het economische werk. Deze neiging vonden wij al vaak bij de studerende in Nederland. Wij herinneren ons een jong Indonesiër, die bijna afgestudeerd was, toen Leiden werd gesloten, aan wien wij de vraag stelden, hoe lang hij dacht nog nodig te hebben om af te studeren, als de vrede in het land zou zijn. Het antwoord luidde: „ik weet nog niet of ik met mijn studie voort zal gaan. Belangrijker zaken zullen mij waarschijnlijk roepen”. Het was — en is nu zeker — duidelijk, wat hij bedoelde. Wij vragen ons echter af, of het niet verstandiger zou zijn geweest zijn kennis af te ronden en zich klaar te maken om één Nederlander in een leidende functie te kunnen vervangen of om zo'n functie naast de Nederlanders in te nemen?

Bij de wederopbouw van Indonesië zal het weer in eerste

instantie gaan om de leiding gevende mannen, eerst daarna om het kapitaal. Wat ons te wachten staat, als de arbeid kan worden opgenomen, weten wij nog niet. Het staat echter vast, dat veel vernietigd of beschadigd is en dat alles, wat bleef staan verwaarloosd werd. Dit is ernstig. Java heeft bijv. geen goede natuurlijke havens. Tandjong Priok en Tandjong Perak, de havens van Batavia en Soerabaja vereisten steeds veel onderhoud en ze hebben dit thans jarenlang moeten missen. Er zijn vele pakhuizen in verval, branden hebben gewoed. Met krachtige hand zal het herstel dus moeten worden aangepakt. De spoorwegen behoeven reparatie en verbetering, bruggen moeten worden herbouwd, de irrigatie moet weer op peil komen, de bodem is verarmd en heeft bemesting nodig, de bebossing is op vele plaatsen vernietigd etc. etc. Java moet weer voedingsmiddelen genoeg opbrengen voor de zeer dichte bevolking, bovendien moet er voor uitvoer worden geproduceerd en dan moeten er krachten disponibel zijn voor het leiden van de industrialisatie.

Dit alles vormt een moeilijk oplosbaar probleem. Een feit, waarmede echter rekening gehouden moet worden is, dat tot heden de Indonesiërs de mannen niet opleverden, die dat werk zelfstandig konden verrichten, en alle berichten wijzen er op, dat de Repoebliek tot behoud van het grootse productie-apparaat niets deed. Dit behoeft niet te verwonderen.

Er waren steeds duizenden en duizenden inlanders, die hun eigen bedrijfjes hadden; zij misten echter in de regel de kracht, het doorzettingsvermogen en ook de ambitie die zaken uit te bouwen om zich los te maken van het kleinbedrijf. Zij bleven keuterboeren, vrachtrijders, prauwvoerders etc. Voor zover zij zich toelegden op levering van zgn. tweede gewassen aan de handel, steunden zij op de tussenkomst van Chinezen, die de middelmatige en grotere zaken deden. Natuurlijk stond er weleens een op, die zijn sawah-bezit wist uit te breiden en daardoor in rijkdom ver uitstak boven de gemiddelde landbouwer; deze trachtte echter niet zijn gronden door intensievere exploitatie meer rendabel te maken, doch hij gaf ze uit in deelbouw, wat stellig de minste inspanning kostte.

De intellectuelen toonden ook geen belangstelling voor het bedrijfsleven, zij hadden meestal alleen interesse voor belangrijker zaken, zoals de bovengenoemde student, dat uitdrukte. Het is opvallend hoeveel gestudeerden het werk, waarvoor zij zich lieten opleiden, dadelijk bij aankomst in de Oost vaarwel zegden om politieke baantjes te veroveren. Onder de tegenwoordige ministers en hoge ambtenaren in de Repoebliek vindt men doktoren, ingenieurs, economen etc.

Men mag hier spreken van een tekort, dat slechts met de uiterste moeite zal kunnen worden opgeheven. Er waren wel enige ondernemingen van betekenis in het bezit van Indonesiërs, o.a. suikerfabrieken. De leiding was daar echter steeds in handen gelegd van Nederlanders, wat toch wel te denken geeft.

Vóór de oorlog waren er en ook nu zijn er nog Indonesische ambtenaren, die in de Nederlands Indische departementen hun taak verrichtten. Zij klommen zo nu en dan tot de hogere en zelfs hoogste rangen op. In het bedrijfsleven zag men de intellectuelen echter niet. Een toch was in de tijden van goede gang van zaken daar steeds nijpende behoefte naar goede leidende krachten. Zonder tekort te doen aan eerbied voor het opbouwende en ordenende werk van de ambtenaren, mag worden gezegd, dat Indië's welvaart in deze eeuw werd opgebouwd in de bedrijven. Deze verschaften de middelen, die nodig waren voor de ontwikkeling van het land. De kleine en zeer kleine bedrijfjes droegen hun aandeel bij, doch het aandeel van die miljoenen was onbetekenend tegenover het aandeel van de honderden grote. Hadden de Indonesiërs geleidelijk volkomen baas willen worden in het eigen land, dan hadden zij moeten trachten een rol te spelen in het economisch leven; ze hadden eigen bedrijven moeten opbouw-

wen, zoals verschillende Brits-Indiërs in hun land en ook in Indonesië deden. Ze hadden dan bij ontwikkeling van dezelfde kennis en energie zonder enige twijfel gemakkelijk tegen de Nederlanders kunnen concurreren, omdat zij als autochthonen belangrijke voorrechten hebben. De vraag rijst, hoeveel mensen er nodig zouden zijn geweest om de Nederlanders op dit gebied te vervangen. Hoeveel buitenlanders vinden emplooi in het terecht zo vaak geroemde Indische productie-apparaat? Dr. Haccoû taxteert in zijn onlangs verschenen boek „De Indische Exportproducten”, dat in 1930 in totaal 72.000 Nederlanders in Indië werkzaam waren en dat daarvan 21,2 pCt dus ongeveer 15.264 arbeidden in de oerproductie, 11 pCt dus ongeveer 7.920 in de in- en uitvoerhandel. Er zouden dus onder die 70 miljoen Indonesiërs 23.184 moeten worden gevonden, die zich met kracht, energie en kennis op handel en bedrijf zouden toeleggen om het kleine aantal Hollanders te vervangen en het economisch leven in Indonesië in handen te krijgen. Van die mogelijkheid zijn wij ogenschijnlijk nog zeer, zeer ver verwijderd.

Het is natuurlijk een open vraag, of het nodig zou zijn de buitenlanders te verdringen en of het niet veeleer gewenst zou zijn naast die vreemdelingen mede te werken. Er zijn nog steeds grote delen van Indonesië door gebrek aan leidende krachten niet tot ontwikkeling gebracht. Alleen Java kwam tot volle wasdom, Sumatra was echter in het begin van deze eeuw nog alleen belangrijk door de tabakskultuur op Deli. Het aantal inwoners van dit grote eiland werd in 1900 geschat op 4 miljoen. In deze eeuw breidde de bevolking zich uit, omdat verschillende streken tot ontginning kwamen, en in 1930 was de bevolking ongeveer verdubbeld. De dichtheid per km² was toen 17, wat in vergelijking tot Java en Madoera, met een dichtheid van 316, nog zeer pover is.

De vraag naar leidende werkkrachten zal na alle geleden leed overweldigend zijn. De wederopbouw van het verwoeste en uitgemergelde land zal ontstellend veel arbeid vragen. Zoals de omstandigheden vóór de oorlog echter waren en zoals ze nu zijn, geloven wij niet, dat de mogelijkheid aanwezig is, dat er een aantal van betekenis uit de Indonesiërs naar voren zal treden om als leiders aan de opbouw deel te nemen. Als de taak alleen op ons komt te rusten, zal het gebrek aan schepende kwaliteiten bij de Indonesiërs op dit gebied stellig worden betreurd.

Een groot deel van Indonesië verkeert nu, ruim twee jaren na het beëindigen van de oorlog, nog steeds in een periode van afbraak. Politieke omstandigheden verhinderen ons een aanvang met het herstel te maken; de Repoeblieken doen op dit terrein niets. De nood moet dus stijgend zijn en in vele gebieden moet hevige armoede heersen, die door gebrek aan goede zorgen op sommige delen van het land zeer zwaar moet drukken en aanleiding geven tot chronische hongersnood. De sterftecijfers moeten onder die omstandigheden stijgen en men kan aannemen, dat de dichte bevolking op Java niet meer groeit, maar snel afneemt. Mochten de Nederlanders niet meer in de gelegenheid worden gesteld hun taak op te nemen, dan zal de bevolking van Indonesië jaren achtereen moeten afnemen om een nieuwe evenwichtstoestand te scheppen. Er zullen op Java en Madoera miljoenen moeten sterven om de levensomstandigheden houdbaar te maken. Ir Soekarno weet dit, want hij verkondigde indertijd het plan om 20 miljoen Javanen te doen emigreren naar de Buitengewesten. Dit plan kenbaar te maken was een dwaasheid, waarmee hij vermoedelijk hoopte indruk te maken. Aan de verplaatsing van bewoners van Java naar Sumatra werd al jarenlang door de Nederlands-Indische Regering gewerkt; er bestaat op dit gebied een ervaring, die leert, dat deze landverhuizing slechts langzaam en geleidelijk kan geschieden. Men moet daartoe gronden op Sumatra gereed maken. Dit kost tijd en geld. Daarna moet men veel tegenstand overwinnen van de Javanen, die men wil laten verhuizen, omdat deze zeer aan hun geboortegrond

zijn gehecht. Men mag en kan dus niet in grote getallen denken bij de uitvoering van zo'n verhuizingsproject.

Zou men werkelijk beginnen met het overbrengen van enige honderdduizenden, dan zou men bovendien van Sumatra hevig verzet moeten verwachten, want de bewoners van dit dunbevolkte eiland zouden er stellig weinig voor voelen door Javanen te worden overstroomd.

Er zullen misschien illusionisten zijn, die zo'n nieuwe evenwichtstoestand, ondanks al het leed, dat voor het bereiken nodig is, niet af zouden willen wijzen, omdat dan in ieder geval een vrij volk zou ontstaan, verlost van de druk van een bezettende mogendheid. Wij schreven al eens, dat er van de Indonesische bevolking slechts een klein deel in aanraking komt met de „verdrukkende” Nederlanders¹⁾. Wij willen nu dit probleem van een andere zijde bezien en de vraag beantwoorden, hoeveel gronden de Westerse cultuurondernemingen in beslag nemen. Op het in Westerse zin het meest ontwikkelde gebied Java en Madoera nam in 1938 de bevolkingslandbouw 59,5 pCt van de bodem in beslag, de ondernemingslandbouw 7,6 pCt. Dit laatste cijfer is stellig niet verontrustend groot. Men moet daarbij in aanmerking nemen, dat verreweg het belangrijkste deel van die 7,6 pCt bestaat uit door de ondernemingen ontgonnen woeste gronden.

Het belang van de Westerse ondernemingen voor de economie van Indonesië was de bijdrage in de export. Het land kan niet op de basis, waarop het placht te leven, bestaan zonder een vrij groot positief saldo op de handelsbalans. Het is daarom interessant vast te leggen, dat in 1938 voor Java en Madoera de ondernemingslandbouw voor een uitvoer van f 140.447.000 zorgde, terwijl aan bevolkingsproducten f 41.926.000 werd geëxporteerd. De bevolking werkte in hoofdzaak voor de binnenlandse consumptie. Bij die uitvoer behoort nog te worden gevoegd de belangrijke export van minerale producten, die geheel onder Westerse leiding tot stand komt.

Op de Buitengewesten is de verhouding anders, doordat de Westerse cultures daar over het algemeen later begonnen zijn en dus naar verhouding nog niet zo'n uitbreiding hebben gekregen als op Java en Madoera. De uitvoer van bevolkingsproducten (rubber, copra, koffie, peper, etc.) is er belangrijk en de uitvoercijfers overtreffen veelal die van de ondernemingsproducten. Of dit zo zou zijn gebleven, als de oorlog niet was gekomen, valt moeilijk te zeggen. De ondernemingen breidden zich toch regelmatig uit, omdat Java ongeveer aan zijn maximale ontwikkeling toe was en dus elders grond moest worden gezocht. Verdere uitbreiding op Java zou licht ten nadele van de dichte bevolking zijn gekomen en dat werd door de voorwaarden, waaraan een cultuuronderneming moest voldoen, verhinderd.

De Indonesiërs op de Buitengewesten legden zich echter ook meer en meer op de exportgewassen toe, waarbij rubber een gewild en belangrijk product werd. De bevolkingsrubbercultuur is een extensief bedrijf, dat een niet zeer fraai product levert, gewonnen op een zich gestaag uitbreidende aanplant. De ondernemingen zochten de opvoering van de voortbrenging in hoofdzaak in verbetering van de cultuurmethoden, dus in de verhoging van de productie per oppervlakte-eenheid: Zij leverden een superieur product.

Voor de Westerse productie waren andere producten belangrijker. Wij noemen hiervan tabak, thee, oliepalmen en sisal, waarvan de voortbrenging veel moeite en zorg eisten, dus minder geschikt waren voor de Indonesiërs. Men kan als regel stellen, dat elk product, dat op eenvoudige wijze kan worden bereid, op de duur van de Westerse naar de bevolkingsvoortbrenging overgaat en voor het Westerse kapitaal zijn belang verliest. Ook de Buitengewesten zijn zeer belangrijk voor de opbrengst van minerale producten, waarvoor al weer Westerse ondernemingen zorgen.

¹⁾ Zie: „E.-S. B.” van 11 December 1946, blz. 827.

Op Java en Madoera ontwikkelden zich in de moeilijke crisisjaren verschillende industriële ondernemingen. Ook deze werden in hoofdzaak opgericht en geleid door Westerlingen en Chinezen, behoudens enige kleinere bedrijven op textielgebied. Bierbrouwerijen, zeep- en margarinefabrieken, textielondernemingen, scheepsbouwbedrijven, verf-, papier-, schoenfabrieken etc. etc. stonden geen van allen onder Indonesische leiding en ze zullen niet wederom tot leven worden gewekt zonder Westerse hulp.

Van welke zijde men de toekomstige problemen ook beziet, altijd stuit men allereerst op hetzelfde vraagstuk: vanwaar moet de leiding komen? En het antwoord zal steeds zijn: voorlopig nog jarenlang van het Westen.

Elke politieke oplossing zal er rekening mee moeten houden, dat men het Westen niet uitsluiten kan zonder Indonesië te doen verzinken in een chaotisch verval. Het zou verderfelijker zijn zich over te geven aan de illusie, dat men de nodige leidende krachten aantrekken kan, als de omstandigheden niet zodanig zijn, dat de werkers er een ordelijke en veilige toekomst kunnen vinden.

Men pleegt Indonesië vaak te vergelijken met India. Men verzuimt dan echter op de zeer grote verschillen te wijzen. Allereerst moet men vaststellen, dat de Engelsen zich nimmer zó intensief met India hebben beziggehouden als wij dat met Indonesië hebben gedaan. Men kan dit gemakkelijk constateren, als men India doorreist. Het land is in geen enkel opzicht tot een ontwikkeling gebracht, zoals men die op Java kan zien. Het volk van India verschilt ook van dat van Indonesië. Men vindt in India grote inlandse ondernemingen en verschillende belangrijke branches zijn geheel in handen van het eigen volk. Toch vrezen wij, dat de economische positie van India zwakker zal blijken dan men zich nu voorstelt, als de Engelsen voorgoed verdwijnen. De exporten zijn verdeeld over te weinig producten, de voortbrenging is niet voldoende gevarieerd. Dit kan veranderen, voorlopig schuilen hier echter gevaren.

India telt een belangrijk aantal zeer vermogende bewoners, die in staat zijn kapitalen te verstrekken voor de opbouw van nieuwe bedrijven. Het volk in zijn geheel heeft grote vorderingen op Engeland. Wij echter hebben in de loop der jaren miljarden in Indonesië belegd en bovendien heeft dit land grote schulden aan ons. Engeland kon zich dus gemakkelijker uit India terugtrekken dan wij dit uit Indonesië kunnen doen. Of Engeland er verstandig aan deed, zal de tijd moeten leren.

Wij echter willen alles wat met onze kapitalen en door onze arbeid in Indonesië is opgebouwd niet weer in het oerbos laten verdwijnen. Daarom wensen wij een regeling te scheppen, die het behoud van het land op economisch gebied waarborgt. Wij zijn dit verplicht aan het volk, dat, dank zij onze leiding, zozeer in aantal is toegenomen, dat het alleen bestaansmogelijkheid heeft als de belangrijke bedrijven weer aan het werk kunnen gaan. Wij hebben onze bereidheid getoond dit met de Indonesiërs samen te doen; het is dan echter noodzakelijk, dat uit dit volk leidende krachten naar voren komen.

In dit artikel lieten wij alleen de aandacht vallen op één zijde van het veelzijdige probleem. Later hopen wij over andere kanten van dit vraagstuk iets mee te delen.

T. H. LIGTHART.

HET HUURVRAAGSTUK.

De huren in Frankrijk.

De grote tentoonstelling op het gebied van Volkshuisvesting en Stedebouw, die deze zomer in het Grand Palais te Parijs wordt gehouden, vraagt onder andere ook de aandacht voor het vraagstuk van de huren, dat met name in Frankrijk onhoudbaar is geworden.

Met statistieken en grafieken demonstreert de Franse inzending, dat sedert 1914 de bouwkosten tot het 50-

voudige zijn gestegen en de huren slechts tot het 5½-voudige, terwijl, deze laatste om het evenwicht te bewaren, zeker tot het 25-voudige hadden moeten stijgen.

In 15 jaar tijd, van 1924-1939, stegen de kosten van levensonderhoud tot 220 pCt, terwijl de huren rustig op 100 bleven staan. Dit betekent, dat de huren tegenover de kosten van levensonderhoud tot 45 pCt zijn gedaald.

Geen wonder ook, dat in Frankrijk bij een rente-opbrengst van staatspapieren van 4 pCt en van aandelen van 3 pCt het rendement van het in huizen geïnvesteerde kapitaal 1 pCt bedraagt.

Huur en inkomen.

In andere Europese landen, met name ook in ons land, liggen de verhoudingen geheel anders. Trouwens, ook vóór de oorlog was het percentage van het inkomen, dat in de verschillende landen aan huur placht te worden betaald, zeer uiteenlopend. Ook voor de afzonderlijke bevolgingsklassen lopen de percentages nogal uiteen.

Het is een algemeen bekende waarheid, dat de minst-draagkrachtigen in de regel het hoogste percentage van hun inkomen aan huur betalen. In onze grote steden was dit vóór de oorlog vaak reeds $\frac{1}{5}$ of zelfs $\frac{1}{4}$.

Dit schijnt hard; het is echter een logisch gevolg van de omstandigheid, dat hoe lager het inkomen van een gezin is, des te groter het deel is, dat voor noodzakelijke levensbehoeften — in de eerste plaats voeding, maar ook de woning — beschikbaar moet blijven.

Voor de voeding is dit reeds in de vorige eeuw door Engel geformuleerd in zijn bekende wetten, waarin wordt uitgesproken, dat hoe lager het inkomen van een gezin is, des te groter het aandeel is, dat de uitgaven voor voeding van de totale gezinsuitgaven vormen, en voorts, dat bij daling van de inkomsten de uitgaven voor voeding in geometrische verhouding toenemen.

Vroeger werd algemeen aangenomen, dat niet alleen de uitgaven voor voeding, maar ook de huren een zuivere „Engelfunctie” van het inkomen vormen, dus dat zij procentsgewijze dalen, naarmate het inkomen stijgt.

Onderzoekingen van de Amerikaanse statisticus William Ogburn hebben bewezen, dat voor de huurklassen boven zekere grens de uitgaven voor huur procentsgewijs onveranderd bleven bij stijging van het inkomen, terwijl de uitgaven voor voeding volgens de wet van Engel daalden.

Ditzelfde is ook bij onderzoekingen in ons land gebleken. Terwijl voor de inkomens beneden f 800 — dat zijn dus degene, die buiten de inkomstenbelasting vallen — de huur vaak meer dan 20 pCt bedraagt, daalt het percentage bij een inkomen van f 2.000 tot 15 à 16 pCt. Bij hogere inkomens daalt het nog tot omstreeks 14 pCt, doch veel lager komt het — behoudens bij exceptioneel hoge inkomens — echter niet.

Behoudens voor de gezinnen met lage inkomens waren dus de huren in ons land over het algemeen niet hoog. Nederland, dat vóór de oorlog op zulk een ruime woningproductie kon bogen, gold niet ten onrechte als het land, waar de arbeider voor het minste geld de meeste woonruimte kreeg.

De huren in andere landen.

Het vraagstuk van huur en inkomen is internationaal aan de orde gesteld in het Congres van 1937 van de „International Federation for Housing and Townplanning” te Parijs. De Nederlandse prae-adviseur wees er toen in zijn rapport op, dat de woningen in ons land in de laatste kwart-eeuw aanmerkelijk in kwaliteit zijn vooruitgegaan, zodat het verschijnsel, dat voor een betere woning een groter deel van het inkomen wordt besteed, als een vooruitgang moet worden beschouwd. Er is natuurlijk een grens, boven welke deze vooruitgang in haar tegendeel omslaat, maar deze grens was naar het oordeel van de prae-adviseur bij 21 pCt — het percentage, dat in 1937

in het tuindorp Vreewijk te Rotterdam was gevonden — nog lang niet overschreden. In vergelijking met andere Europese landen, zo voegde hij hieraan toe, gaat het de Nederlandse arbeider in dit opzicht nog niet zo slecht.

De resultaten van de onderzoeken in de andere Europese landen werden dezerzijds in een uitvoerige publicatie geresumeerd¹⁾. Deze landen bleken daarbij in vier groepen uiteen te vallen.

De eerste groep bestaat uit de landen, waar na de vorige oorlog een inflatie heeft plaats gehad, waardoor de inkomens, in geld uitgedrukt, met enige honderden procenten zijn gestegen. In deze landen, waarvan de voornaamste zijn *Frankrijk, Oostenrijk, Polen en Tsjecho-slowakije*, zijn de huren echter door huurwetten beperkt. Daardoor zijn wanverhoudingen ontstaan, die het bouwen van woningen op economische basis onmogelijk maken.

De tweede groep omvat de landen, waar het wonen uitgesproken duurder is dan in Nederland. In *Italië*, in *Zwitserland* en in *Hongarije* is de huur bepaald hoog te noemen. Percentages van 30 en 40 pCt zijn daar niet ongewoon. In Zwitserland speciaal worden echter aan de woningen zeer hoge eisen gesteld, zodat, wat aan de huurders geboden wordt, zeker niet achterstaat bij ons land, doch alleen veel duurder is.

De derde groep omvat de landen, waar de huren ongeveer hetzelfde percentage van het inkomen uitmaken als in ons land en dus naar onze begrippen niet hoog zijn, doch waarbij de geboden woonruimte aanmerkelijk minder is. Dit betreft de *Skandinavische* landen.

Voor deze huren wordt slechts een zeer kleine woning geboden; de één- en tweekamerwoningen vormen daar een normaal verschijnsel.

In deze landen woont men dus voor een redelijke prijs, doch alleen omdat men genoeg neemt met een uiterst beperkte woonruimte, die op verre na niet voldoet aan de eisen, die in ons land aan de huisvesting van een gezin worden gesteld.

In de vierde plaats komen de landen, waar de toestanden in verschillende opzichten met de onze overeenkomen. In *Engeland, Ierland, Duitsland* en *België* bestond evenwicht tussen de huren van de oude en van de nieuwgebouwde woningen op een peil, dat vergeleken met het niveau van de kosten van levensonderhoud, in al deze landen, ongeveer gelijk was. Voor Duitsland, Engeland en Ierland werd opgegeven ongeveer 1/6, voor België voor arbeiders 1/6 en voor ambtenaren 1/5, voor Schotland 1/7. In al deze landen was het dus mogelijk, op economische basis te bouwen. Mede doordat particuliere bouw en exploitatie van woningen mogelijk was, kon in de periode tussen de beide wereldoorlogen een voldoende woningproductie worden verkregen.

De tegenwoordige toestand.

Hoe zijn nu de toestanden in deze landen na de nieuwe oorlog, die opnieuw de verhoudingen grondig heeft verstoord?

Wij beschikken helaas niet over zoveel gegevens als de congressisten van 1937. Slechts voor enkele landen is het mogelijk een inzicht te verkrijgen in de nieuwe verhoudingen.

Van de eerste groep werden reeds in de aanhef enkele gegevens omtrent Frankrijk vermeld. De eerste Huurwet dateert van April 1926 en heeft betrekking op alle huizen, vóór Januari 1915 gebouwd in Parijs en in een aantal grote gemeenten. In 1939, bij het uitbreken van de oorlog, werden de huren van de onder deze wet vallende woningen gefixeerd op 4 maal het peil van 1914. In 1945, na de bevrijding, werd deze limiet enigszins verruimd, zodat de index thans op ongeveer 5,5 wordt gesteld.

Aangezien de inkomens tengevolge van de inflatie met honderden procenten zijn gestegen, zijn de meest zonder-

linge verhoudingen tussen huur en inkomen ontstaan, variërende van misschien 4 pCt tot beneden 1 pCt. Het is duidelijk, dat het bij zulke verhoudingen praktisch onmogelijk is om de woningbouw op gang te krijgen.

In *Zwitserland* worden de huren geregeld door een besluit van 22 Juni 1946, hetwelk gebaseerd is op een billijk rendement van het in de woning geïnvesteerde kapitaal. Ook de woningen, die na 31 Augustus 1939 zijn gebouwd, zijn aan controle onderworpen. Uitgangspunt bij de beoordeling is, dat de exploitant van wijzigingen in het prijspeil geen vóór- of nadeel mag hebben.

Exacte gegevens omtrent de verhouding van huur en inkomen zijn niet beschikbaar. Aangezien echter de huren over het algemeen tot het peil van 1914 zijn beperkt en de kosten van het levensonderhoud aanzienlijk zijn gestegen, mag worden aangenomen, dat de huren thans een geringer percentage van de inkomens uitmaken dan vóór 1940.

In *Engeland* zijn de kosten van levensonderhoud met ongeveer 30 pCt gestegen.

De ontwikkeling van prijzen en huren is sedert 1939 als volgt:

	1939	1947
gemiddeld arbeidsloon	100	165
kosten van levensonderhoud	100	131
index der groothandelsprijzen	100	180
huren van arbeiderswoningen	100	104

De verhouding van huur en inkomen bedraagt voor arbeiderswoningen thans ongeveer 10 pCt in de steden en 7 pCt op het platteland, tegen respectievelijk 15 pCt en 8 à 9 pCt in 1937-1938.

Er bestaat een uitgebreid stelsel van huurwetten, waarvan de laatste dateert van 1939. Voor de woningen, waarvan vroegtijdig onder de huurwetten zijn gebracht, (old-controlled-houses) geldt als norm de huur van 3 Augustus 1914; voor de woningen, die eerst in 1939 onder de wet zijn gebracht (new-controlled-houses), geldt als norm de huur van 1 September 1939. Op deze normen wordt alleen verhoging toegestaan, wanneer aan de woningen verbeteringen zijn aangebracht.

Een land met een bijzonder karakter vormen de *Vereinigde Staten* van Amerika, waar de huren steeds zijn vrijgelaten en in tegenstelling met ons land vrij hoog waren. In 1941 is huurcontrole ingevoerd.

Een percentage voor de verhouding van huur en inkomen is niet bekend. Zowel de arbeiders als de kleine middenstanders betalen ongeveer 25 dollar per maand. Een algemeen verschijnsel van de laatste tijd is, dat het percentage vrij sterk daalt, naar mate het inkomen stijgt. Dit wordt hieraan toegeschreven, dat de arbeiders en kleine middenstanders aan hun woningen, wat inrichting en technische outillage betreft, vrijwel dezelfde eisen stellen als de beter gesitueerde klassen.

Nederland.

Over de Nederlandse verhoudingen behoeft in dit verband weinig te worden gezegd.

Volgens het Maandschrift van het C.B.S. (1947 no. 4/5) bedroeg het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud op basis 1938-1939 = 100 in Maart, April en Mei 1947 voor de gezinnen met inkomens beneden f 1.800 per jaar 200 en voor gezinnen met inkomens van f 40 tot f 50 per week 182 à 183.

Neemt men aan, dat eenstgenoemde groep in 1938-1939 16-20 pCt van het inkomen aan huur betaalde en laatstgenoemde groep 14-15 pCt, en dat de inkomens evenveel zijn gestegen als de kosten van levensonderhoud, dan zouden deze percentages thans bedragen respectievelijk 8 tot 10 pCt en rond 8 pCt.

De stijging van de inkomens is echter niet gelijkmatig met die van de kosten van levensonderhoud verlopen. Volgens het zojuist aangehaalde Maandschrift van het

¹⁾ „Woningvoorziening in een nieuwe tijd“ 1946, Hoofdstuk XI, blz. 138-170.

C.B.S. was het indexcijfer voor de lonen van volwassen mannelijke arbeiders op basis van 1938-1939 = 100 in April en Mei 1947 gemiddeld in 24 takken van nijverheid ruim 165 en in de landbouw ruim 240.

Houdt men enkel rekening met de arbeidersgroepen in de industrie, dan komt men tot de conclusie, dat de huur voor deze groepen op het ogenblik $8\frac{1}{2}$ à 9 pCt van het inkomen moet bedragen, waarbij echter rekening moet worden gehouden met het feit, dat ten gevolge van de moeilijke positie van de huizenexploitanten verschillende onderhoudskosten, die naar wet en gebruik voor rekening van de huiseigenaar behoren te komen, thans ten laste van de huurders worden gelaten. Met dat al blijft een huur van $8\frac{1}{2}$ à 9 pCt van het inkomen toch abnormaal laag.

Dat de afschuiving van onderhoudskosten naar de huurders een grote omvang heeft aangenomen, blijkt o.a. uit de betrekkelijk geringe belangstelling van de huizenexploitanten voor een eventuele huurverhoging. Toen het vorige jaar de voorlopige plannen waren uitgelekt, dat een huurverhoging van 20 pCt zou worden toegestaan, waarvan echter de helft door middel van een belasting in de overheidskas zou worden geleid, is herhaaldelijk van de zijde van de huizenexploitatie de opmerking gemaakt, dat op een dergelijke maatregel geen prijs werd gesteld. Men vreesde veeleer, dat, wanneer de feitelijke huren met 20 pCt zouden worden verhoogd, de huurders ten aanzien van het onderhoud zulke eisen zouden gaan stellen, dat de 10 pCt van de eigenaar en nog meer dan dat, daaraan zouden weggaan, zodat uiteindelijk de eigenaar nog in een slechtere positie zou komen.

Dit alles demonstreert de wusing, dat de in ons land gevolgde huurpolitieek de tussing, voor zien op zijn zachtst gesproken er niet gemakkelijker op heeft gemaakt. Er zal hier binnen niet te lange tijd moeten worden ingegrepen, omdat alleen een herstel van de normale huilverhoudingen op de duur een woningvoorziening op economische basis mogelijk zal maken.

Moge Frankrijk ons hierin een afschrikwekkend voorbeeld zijn, waar blijkens een recent rapport de gemiddelde staatsburger 2 tot 4 pCt van zijn inkomen aan huur betaalt. Persoonlijk hebben wij kunnen waarnemen, dat een Engelsman in Parijs zich beroemde, een klein, doch luxueus middenstandsflat op goede stand te hebben gevonden, waarvoor hij juist één pond per maand huur betaalt. Zulke flats zijn zeer schaars, en als er één leeg komt, durft men wel een millioen franc sleutelgeld te vragen. Maar dan woont men ook verder practisch voor niets.

Voor de woningvoorziening zijn dergelijke verhoudingen funest. Het boven aangehaalde rapport zegt dan ook verder: „En ce qui concerne les habitations à bon marché aucune innovation importante n'est à signaler. Le maintien des loyers à un niveau très bas empêche que des initiatives se fassent jour". Waar zo openlijk de huurpolitieek als de oorzaak wordt aangewezen, waarom zich geen initiatieven op het gebied van de woningvoorziening kunnen ontwikkelen, is het te begrijpen, dat men in een andere richting gaat zoeken en dat zelfs het Ministerie van Wederopbouw en Stedebouw zich in haar inzending op de Parijse tentoonstelling tegen deze huurpolitieek keert. Voorlopig echter nog vergeefs.

Ons land dient zich echter aan Frankrijk te spiegelen. De verhoudingen liggen bij ons niet zo ongunstig en, doordat de bouwkosten thans zo hoog zijn, dat woningbouw slechts met hogé bijdragen uit de openbare kassen mogelijk is, hebben de te lage huren alleen dit effect, dat de bijdrage iets hoger moet zijn dan zij bij een normaal huurpeil zou zijn.

Ook echter als de bouwkesten gaan dalen, zullen de te lage huren het moment, waarop zonder overheidssteun kan worden gebouwd; naar een verdere toekomst verschuiven of zelfs deze bouw geheel onmogelijk maken.

Huurverhoging is dus nodig om voor het ogenblik

de door bijdragen te-overbruggen kloof te verkleinen en in de toekomst de bouw van woningen — behoudens voor enkele groepen van sociaalzwakken — op economische basis mogelijk te maken. En dat toch moet het doel van een gezonde woningpolitieek zijn.

Dr Ir H. G. VAN BEUSEKOM.

NORMALISATIE.

De normalisatiegedachte wordt in Nederland reeds lang gepropageerd.

Ir Teynck — Directeur van het Centraal Normalisatie Bureau — schreef bijv. in de „E.-S.B.”¹⁾ een goed gesteld artikel over het ontstaan en de ontwikkeling van de normalisatie.

Toch treft het, dat nog bij zoveel mensen begrip van het doel van de normalisatie ontbreekt. Ik herinner mij een gesprek met een kundig bibliothecaris over papier-normalisatie. Hij geraakte daarover zeer opgewonden, beschreef de prachtwerken uit zijn bibliotheek, sprak met veel liefde over de kostbare jaargangen, die hij uit andere landen had ontvangen en verwierp in afkeurende bewoordingen de mogelijkheid als zou door normalisatie van papierformaten al dit schone werk tot een grauwe gelijkvormigheid worden teruggebracht.

Hij bleek geheel ontoegankelijkheid voor de opmerking, dat zijn bibliotheek onaangetast kon blijven, doch dat voor gewone handelsdoeleinden eenheid in papiergrootte voordelen bood, zowel bij aanschaffing als bij opslag en verwerking.

Hij staat niet alleen in zijn vóóroordeel. Hoe vaak nog treft men het idee aan, alsof normalisatie hetzelfde zou betekenen als alles gelijk maken. Alles uniform, dus geen verscheidenheid, geen ontplooiën en uitgroeien, geen variaties. Wat een troosteloosheid, wat een dorheid, wat een schamel kleed der armoede!

Dat er nog een andere uitleg mogelijk is, ontgaat hun, die zo denken. Prof. H. T. Zwiers gaf in de lezing, die hij in 1944 voor de jaarvergadering van de normalisatie hield, de volgende definities:

Normalisatie is het wegnemen van ongemotiveerde verscheidenheid.

Nivellerings is het ongemotiveerd wegnemen van verscheidenheid.

Op deze wijze omschreven vertoont normalisatie enige overeenkomst met het werk van de boomkweker, die — door te snoeien — de uitlopers wegsnijdt, die de toetreding van licht en lucht tot de andere takken belemmeren; van de fruitteler, die — door te snoeien — de sappen van de boom leidt naar de vrucht dragende takken, ten einde rijker oogst te krijgen.

Leidt, in de grond der zaak niet elke ongeremde groei tot overbodige veelheid, tot nutteloze variatie, tot schadelijke verspilling?

Zolang de gemeenschap deze veelheid, variatie, verspilling kan opnemen en verwerken, valt de overdaad weinig op, doch schaarste, tekort, gebrek, noopt tot beperking, dwingt tot bezinning.

Een dergelijke toestand ontstond voor Nederland gedurende de Wereldoorlog I. Wel bleef ons land gespaard, maar de bronnen, waaruit haar industrie werd gevoed, vloeiden, De noodzaak ontstond, hetgeen ont werd ontvangen, met zorg te gebruiken.

Het „wegnemen van ongemotiveerde verscheidenheid” werd noodzaak.

In het in de aanvang geciteerde artikel staat beschreven hoe deze toestand in 1916 in ons land aanleiding is geweest tot de Stichting van het Fonds voor de Normalisatie in Nederland.

Bestond deze beweging in 1901 reeds in Engeland, zij vond in later jaren navolging in verschillende andere

¹⁾ Zie „E.-S.B.” No. 1422, Juni 1943.

landen. Het kon dan ook niet uitblijven, dat geleidelijk behoefte bestond aan internationale gedachtenwisseling, hetgeen in 1926 leidde tot de oprichting van de „International Federation of National Standardizing Associations”, bij afkorting genaamd: I.S.A. Deze I.S.A. was voornamelijk continentaal georiënteerd, daar de Verenigde Staten en Groot-Brittannië slechts voor een beperkt aantal onderwerpen belangstelling toonden. Zij ging niet zover internationale normaalbladen uit te geven, doch zij bepaalde zich ertoe internationale aanbevelingen te verstrekken.

Haar werkzaamheid werd door Wereldoorlog II onderbroken. Deze oorlog legde alle internationale contact stil en ieder land werkte slechts zoveel als de omstandigheden toelieten.

De internationale organisatie na de oorlog.

In de nog onbezette in oorlog zijnde landen, als Engeland, de Verenigde Staten en Canada, dwong de gemeenschappelijke oorlogvoering tot een eenheidsstreven in de oorlogsproductie. Deze landen, die aan den lijve de noodzaak van normalisatie ook voor het onderling handelsverkeer na de oorlog hadden ervaren, namen het initiatief tot het opnieuw oprichten van een internationale organisatie, die na vóórbesprekingen in New-York en Parijs in October 1946 in Londen tot stand kwam.

Aan de Londense conferentie werd door vertegenwoordigers van 28 landen deelgenomen. Statuten en Huis-houdelijk Reglement werden vastgesteld en tevens een werkprogramma ontworpen.

De nieuwe organisatie „International Organization for Standardization” wordt bij afkorting I.S.O. genoemd, waardoor tevens het verschil met de I.S.A. werd geaccentueerd.

Op het werk van de I.S.A., dat na noodzakelijke herziening wordt overgenomen, wordt voortgebouwd, terwijl tal van nieuwe onderwerpen op het programma staan. De officiële voertalen zijn Engels, Frans en Russisch. De I.S.O. wordt bestuurd door een Raad (Council), bestaande uit de president van de I.S.O. en vertegenwoordigers van 10 landen, waarvan 5 een permanente zetel hebben (Verenigde Staten, Engeland, Frankrijk, Rusland, China), terwijl de overige 6 bij toerbeurt om de 3 jaar wisselen. Elk jaar worden 2 leden vervangen.

President, vice-president en penningmeester — gekozen uit de leden van de Raad — vormen een soort van dagelijks bestuur, dat toezicht houdt op de werkzaamheden van het secretariaat, dat de Raad terzijde staat. In de Juni-vergadering van de Raad werd een Amerikaan tot secretaris benoemd.

De zetel van de I.S.O. is in Genève. De president, Mr. Coonley, is eveneens Amerikaan. Elke 3 jaar zal een algemene vergadering van de I.S.O. worden gehouden.

Op het werkprogramma van de I.S.O. staan 66 onderwerpen. Nederland heeft het secretariaat van 5 onderwerpen, terwijl het vermoedelijk in het secretariaatswerk van nog enkele onderwerpen zal worden betrokken. Het werkt mee aan vele andere onderwerpen, zodat het internationale werk op een niet onaanzienlijk deel van de werkzaamheid en tijd van het C.N.B. beslag legt.

Werkterrein.

Doch deren wij terug tot de nationale normalisatie, dan ontwikkelde deze — begonnen als maatsnormalisatie van eenvoudige machine-onderdelen — zich geleidelijk tot normalisatie van meer samengestelde voorwerpen. Dit kon niet geschieden zonder de spelingen tussen de onderdelen, de zgn. passingen tussen pen en gat vast te leggen. Deze passing, geleidelijk verloopend van ruime passing over lopende passing, schuifpassing en klempassing tot perspassing vormt een fijn uitgewerkt stelsel, waarin voor ieder geval de toegelaten speling vastgesteld is, uitgedrukt in duizendsten van mm. De controle van zulke

geringe spelingen is slechts mogelijk, als de meetgereedschappen in overeenstemming zijn gebracht met deze voorgeschreven nauwkeurigheid.

Het resultaat is echter, dat thans een gewenste eindtoestand met zekerheid kan worden verkregen, zonder tasten en zoeken. Stelt „normalisatie” in het algemeen in staat een onderdeel te verwisselen, met de zekerheid dat het reservedeel past, door de passingen is de graad van nauwkeurigheid aangegeven.

Het gevolg is, dat bijv. uit de binnenlanden van een of ander ontoegankelijk gebied een machine-onderdeel, dat met een nauwkeurigheid van zeg 1/100 mm moet passen, kan worden nabesteld met de zekerheid, dat het bij aankomst voldoet.

Het resultaat is ook, dat in die veraf gelegen gebieden de voorraad reservedelen kan worden beperkt, want werd voorheen „voor alle zekerheid” meer uitgezonden dan nodig was, nu de zekerheid bestaat, dat het eventueel nodige werkelijk voldoening zal geven, kan extra reserve achterwege blijven.

Behalve de zeer uitgebreide maat-normalisatie ontwikkelt iedere normalisatiebeweging zich in hoofdzaak langs de volgende lijnen:

- begripsomschrijving,
- keuringseisen,
- monsterneming,
- beproevingmethoden,
- verwerkingsmethoden,
- veiligheidsvoorschriften.

Het eerste is nodig om de begrippen vast te leggen, die aan zekere uitdrukkingen of woorden verbonden zijn, zodat nauwkeurig vastligt, wat wordt bedoeld. Zie bijv. de normaalbladen van benamingen voor de technische economie, de landmeetkunde, natuur- en scheikunde, electrotechniek, voor houtsoorten, ook de verkorte aanduidingen als symbolen voor de toegepaste mechanica, wiskunde, natuurkunde, enz.

Keuringseisen bevatten de mechanische, physische en chemische eisen, waaraan een bepaald artikel of grondstof tenminste moet voldoen.

Monsterneming, bijv. bij vaste brandstoffen of bitumeneuze bouwstoffen.

Beproevingmethoden geven de uniforme methode, waarop wordt onderzocht, of een artikel of grondstof aan de gestelde keuringseisen voldoet, teneinde een onpartijdige beoordeling te waarborgen. Zij worden bij een zeer groot aantal normaalbladen aangetroffen, als bijv. elektrische kabels en hulpstukken, naadloze stalen en koperen pijpen, rubberslangen, drijfriemen, betontegels, manillatouw, droge verfstoffen, lasstaven, metalen, baksteen, niet gebakken kunststeen, bindmiddelen, enz.

Verwerkingsmethoden. Hieronder zijn te verstaan de verschillende voorschriften voor het aanleggen van elektrische sterkstroominstallaties, voor het vervaardigen van electrisch gelaste bruggen, voor vervaardigen en opstellen van stalen bruggen, methoden voor onderzoek van zand en grind, bepaling van het vetgehalte van volle melk, technische grondslagen voor bouwvoorschriften, gewapend betonvoorschriften, bijzondere voorschriften voor staalconstructies enz.

Tenslotte de vele *veiligheidsvoorschriften* als daar zijn voor bliksemafleiderinstallaties, voor aanleg van lage en hoge elektrische spanningsleidingen in woonhuizen, kantoren, hotels, boerderijen, fabrieken, voor de veiligheid en constructie van hefwerktuigen, voor de verkeersseinen voor de weg, voor centrale verwarmingsinstallaties, voor de bacteriologische keuring van drinkwater e.a.

Zoals in de aanvang opgemerkt, is het wonderlijk, dat het werk van de normalisatie, dat — zoals uit bovenstaande opsomming blijkt — haast op elk terrein van onze samenleving is doorgedrongen, bij de grote massa nog zo weinig bekend is. Vermoedelijk is het daaraan toe te

schrijven, dat het publiek er weinig rechtstreeks mee in aanraking komt. Een behoorlijk gebouwde brug, een aangenaam huis, een elektrische kabel van degelijke constructie, enz., zijn geen objecten, waaruit het werk van de normalisatie naar voren komt. Slechts de verkeersborden langs de weg spreken tot het publiek, maar die tonen niet, welk aandeel de normalisatie in hun ontstaan heeft gehad.

Door deze onbekendheid is het normalisatiewerk weinig populair; men leeft eraan voorbij, ziet het niet en waardeert daarom zijn bestaan en werkzaamheid niet.

Werkwijze.

Dit is uit een normalisatie-oogpunt zeer te betreuren, want het bemoeilijkt de groei en ontwikkeling.

Zij, die wel met het normalisatiewerk bekend zijn, uiten soms 2 bezwaren, waarop het wel de moeite waard is nader in te gaan.

Het eerste punt betreft de lange tijd nodig voor het tot stand komen van een normaalblad.

Het tweede punt is de onsamenhangendheid van de onderwerpen.

Beide opmerkingen zijn juist.

Om met het eerste punt te beginnen, vraagt — indien tot instelling van een normalisatie-commissie besloten wordt — de samenstelling van de commissie gezette overweging.

In de commissie zijn in het algemeen vertegenwoordigd de fabrikanten, de handelaren, de gebruikers en vaak de wetenschap. Bij de keuze van de personen is te letten op zaakkennis, algemene belangstelling, invloed en daardoor gezag in de betrokken kringen, onpartijdigheid en bereidheid tot samenwerking.

De commissieleden doen hun werk zonder enige vergoeding; zuiver ter wille van het onderwerp zelf.

In een serie commissie-vergaderingen wordt het normaalblad ontworpen. Het behoeft geen betoog, dat — indien het onderwerp omvangrijk is of de belangtengstellingen groot — de samenstelling van het ontwerpblad geruime tijd in beslag neemt.

Is het zover gekomen, dan wordt het werk aan de technische raad ter beoordeling gegeven. Deze raad bestaat uit ongeveer 20 personen, die tezamen het gehele gebied, waarop de normalisatie zich beweegt, zoveel mogelijk beheersen. Bij de behandeling door de raad is steeds een vertegenwoordiger van de commissie aanwezig om eventuele opmerkingen toe te lichten.

Mochten er in de raad belangrijke bezwaren tegen het blad bestaan, dan wordt het — onder kennisgeving van die bezwaren — aan de betrokken commissie teruggezonden met verzoek haar aandacht nog eens aan de bezwaren te willen geven.

Gewoonlijk wordt het blad evenwel door de raad goedgekeurd, waarna het — als „voorlopige norm” zgn. V-blad — ter critiek wordt gepubliceerd. De critiek-termijn is in de regel ongeveer $\frac{1}{2}$ jaar. De inmiddels ontvangen critiek wordt door de commissie behandeld, waarna het blad — thans in eindvorm — nogmaals de technische raad passeert en na goedkeuring als Normaalblad wordt uitgegeven.

Het is uit het voorgaande duidelijk, dat het samenstellen van een normaalblad een tijdrovend werk is, maar op het resultaat kan worden vertrouwd en dat geeft een vaste basis.

Natuurlijk is een normaalblad geen onwrikbaar document. De normalisatie-commissie blijft bestaan. Mogelijke opmerkingen worden haar overgebracht, de leden — de ontwikkeling van de techniek volgend — zijn zelf attent op veranderingen, zodat na enige tijd de wenselijkheid van herziening optreedt. Het blad wordt dan bijgewerkt en vernieuwd. Op deze wijze wordt gewaakt tegen verstarring.

Het 2e punt is de onsamenhangendheid van de onder-

werpen. Dit is een gevolg van de uit het bedrijfsleven opkomende vraag naar normalisatie. Door hierin in te grijpen en ongevraagd door de Hoofdc commissie onderwerpen te laten normaliseren, zou de belangstelling in het werk geschaad worden en dit dient te worden vermeden.

Toch valt niet te ontkennen, dat het algemeen belang wel normalisatie wenselijk doet zijn van onderwerpen, die nog niet ter hand zijn genomen. De weg om dit te bereiken is, dat van regeringswege die onderwerpen bij de Hoofdc commissie worden aanhangig gemaakt. Langs deze weg kan de Overheid bevorderen, dat verspilling van schaarse grondstoffen wordt beperkt of vermeden; dat normaalvoorschriften worden samengesteld voor onze exportproducten, waardoor deze voor de internationale markt aantrekkelijk worden; dat in normaalbladen minimum-eisen worden gesteld om invoerproducten van inferieure kwaliteit te weren.

De Hoofdc commissie is in deze richting werkzaam geweest. Door het Dagelijks Bestuur zijn besprekingen gevoerd met vertegenwoordigers van de meeste departementen, waaruit de bereidheid tot samenwerking bleek.

Zowel de uitbreiding van de werkzaamheden van de nationale normalisatie alsook de hervatting van het internationale werk stellen eisen aan het C.N.B., waaraan het in zijn tegenwoordige samenstelling in genen dele kan beantwoorden. Het dient op een geheel andere en ruimere wijze te worden opgezet als het tegen haar nieuwe taak opgewassen wil zijn. Belangrijke uitbreiding van personeel, inventaris en huisvesting zullen bepaald nodig zijn.

Resultaten.

Tenslotte nog een vraag, die vaak gesteld wordt, en wel deze: „Wat zijn de resultaten van het werk?” Het zou, zo aangenaam zijn, als daarop met een bedrag in klinkende munt kon worden geantwoord. Inderdaad is het in sommige gevallen mogelijk dat te doen, doch veelal is dat niet het geval. Wat toch is de besparing, verkregen door het gebruik van deugdelijke materialen, van veiligheidsvoorschriften, van het toepassen van goede werkmethoden?

De vraag naar de resultaten zou beantwoord kunnen worden met een wedervraag, als bijv.: wat is het financiële resultaat van goed onderwijs of van een goede medische verzorging?

Evenmin als deze vragen in geldswaarden zijn te beantwoorden, evenmin is het mogelijk het geldelijk nut van de normalisatie uit te cijferen. Het nut van het normalisatiewerk staat echter zó boven alle twijfel, het wordt zozeer ook internationaal ingezien en erkend, dat slechts onbekendheid met doel en werkwijze verklaren kan, waarom dit in ons land nog niet allerwege wordt beseft.

Dit artikel is een poging daarin verbetering te brengen.

Ir W. H. VAN SCHOUWENBURG.

AANTEKENING.

BELEGGINGSPROBLEMEN BIJ DE AMERIKAANSE LEVENSVZERZEKERINGS-ONDERNEMINGEN.

De Nederlandse levensverzekeringmaatschappijen zien zich de laatste jaren bij hun beleggingspolitiek voor een moeilijk probleem gesteld. Het voor belegging beschikbare bedrag neemt sterk toe, doch goed renderende beleggingen zijn vrijwel niet te verkrijgen. Het aandeel van overheids-papier in de totale activa is groot en stijgt nog steeds; juist dit bezit had echter steeds het laagste rendement en de daling van de rentevoet heeft dit nog verergerd.

Een artikel van de hand van S. Edmunds in het Zomernummer van de „Harvard Business Review”, waarvan wij hieronder de inhoud weergeven, leert ons, dat ook bij de Amerikaanse levensverzekeringsondernemingen dit probleem in het centrum van de belangstelling staat.

I. Historisch overzicht.

De schrijver geeft eerst een historisch overzicht van de beleggingen der Amerikaanse levensverzekeringmaatschappijen over de periode 1866—1946.

Activa der levensverzekeringmaatschappijen in de Verenigde Staten, 1866—1946.

Jaar	Totale activa × 1 miljoen \$	Percentage belegd in:					
		Hypotheken	Overheidsobligaties	Obligaties en aandelen openbare nutsbedrijven	Obligaties en aandelen van spoorwegen	Andere particuliere obligaties	Polisbeleningen
1866	92	25,5	20,2	—	10,6	—	23,1
1876	407	52,4	7,6	—	13,6	—	10,2
1886	561	40,5	2,5	—	32,8	—	3,3
1896	1.159	35,6	1,4	—	40,2	—	3,4
1906	2.924	28,3	0,1	4,7	35,0	3,7	8,8
1916	5.536	33,3	0,0	4,1	31,4	1,5	14,0
1920	7.719	32,3	11,5	3,1	25,1	1,3	11,9
1930	18.879	40,5	1,8	9,7	17,1	3,1	14,5
1940	30.806	18,9	19,4	14,1	10,6	6,3	9,7
1945	44.797	14,1	46,8	12,2	7,0	5,6	4,2
1946	48.000	13,7	46,0	12,7	6,4	8,6	4,8

De volgende fasen zijn te onderscheiden:

1. Aanvankelijk, toen de maatschappijen nog een lokaal karakter hadden, overwogen hypotheek en polisbeleningen.
2. In de periode van de opbouw van het Amerikaanse verkeersapparaat (laatste deel 19e eeuw) werden veel spoorwegfondsen gekocht.
3. De laatste 40 jaar werden gelden belegd in openbare nutsbedrijven.
4. In de bouwhausse na 1920 werden veel gelden op hypotheek verstrekt.
5. Door middel van polisbeleningen konden de verzekerden credit verkrijgen in tijden, dat ze dit nodig hadden.
6. In alle grote oorlogen voorzagen de levensverzekering-ondernemingen in het overheidscrediet.

Slechts op één terrein droegen de beleggingen weinig bij in de financiële behoeften van het zich ontwikkelende land, nl. in de sector van de handels- en industriële bedrijven.

II. Analyse der bestaande beleggingsmogelijkheden.

Particuliere obligaties.

Deze vormen in principe een zeer geschikte belegging; de interestvoet ervan is echter zo ver gedaald, dat het extra-rendement (lopende van 0,1 tot 0,3 pCt), dat zij boven overheidsobligaties opleveren, waarschijnlijk onvoldoende is om het grotere risico te dekken. Het is voorts niet onmogelijk, dat de grote vraag naar dit papier van de zijde der beleggers de credietnemende ondernemingen verleid heeft tot een te grote financiering met obligatiekapitaal, waardoor in sommige gevallen zelfs een ongezonde financiële structuur ontstond.

Hypotheeken.

Deze bieden voor de toekomst i.v.m. de behoeften van de particuliere woningbouw nog veel perspectieven. Voor de eerstkomende jaren zullen de hoge bouwkosten echter een rem kunnen vormen, en is het reeds zeker, dat het bouwvolume in de Verenigde Staten achter zal blijven bij de opgestelde plannen. Bovendien maken de hoge bouwkosten het verlenen van gelden op hypotheek riskanter; een reactie in de prijzen van onroerend goed in een later stadium, zoals ook na 1920 plaats vond, wordt ook na deze wereldoorlog door sommigen niet voor onmogelijk gehouden.

Overheidsobligaties.

Risico is hier vrijwel afwezig. Het grote nadeel is de zeer lage rentestand, welke in de Verenigde Staten voor staats-

obligaties thans ongeveer 2,3 pCt bedraagt, dus lager dan de interestvoet, die in de tarieven is verdisconteerd. De laatste beweegt zich meestal nog tussen 3 en 3½ pCt hoewel enige maatschappijen de laatste tijd reeds hun premies gaan calculeren met een rentevoet van 2½ pCt. Sommige lijfrentepremies zouden door deze verandering 25 pCt verhoogd moeten worden; concurrentie tussen de levensverzekeringmaatschappijen onderling vormt echter een rem voor een dergelijke aanzienlijke tariefsverhoging.

De kansen voor een aanmerkelijke rentestijging worden niet zeer groot geacht; reeds betaalt de Staat jaarlijks 5 milliard dollar aan rente, of 1/7 van het totale staatsbudget; met alle kracht zal de Schatkist trachten verhoging dezer enorme rentelast tegen te gaan.

Opmerkelijk is schrijver's opinie omtrent een oplossing dezer moeilijkheden door het beschikbaar stellen van speciaal hoger rendend overheidspapier voor de levensverzekeringmaatschappijen. In Amerika is dit een suggestie; zoals men weet, is dit plan in Nederland uitgevoerd. Schr. betoogt, dat dit in wezen een overheidssubsidie is; er ontstaat een positie van afhankelijkheid t.o.v. de Staat. Gaan de maatschappijen ver in deze richting, dan vervalt daarmee hun bestaansrecht als particuliere ondernemingen. Zij zouden dan weinig weerstand meer kunnen bieden, wanneer er in de Verenigde Staten een stroming zou opkomen, om de levensverzekeringsbedrijven te nationaliseren, zoals reeds is geschied in Frankrijk, Engeland, Brazilië, Argentinië en Chili.

Polisbeleningen.

Voor de maatschappijen is dit een veilige en renderende vorm van belegging. Er is echter alleen veel vraag naar deze beleningen in tijden van financiële moeilijkheden, bijv. depressies.

Gewone aandelen.

Belegging hierin betekent een bijdrage in de financiering van het bedrijfsleven. De nadelen van deze beleggingsvorm zijn echter zeer aanzienlijk. Grootte en tijdstip van de dividendbetalingen zijn onzeker. Het verkrijgen van inzicht in de betreffende ondernemingen zou vereisen, dat de levensverzekeringmaatschappijen deel zouden gaan nemen in de leiding van de ondernemingen, waarin zij beleggen, hetgeen zij niet ambiëren.

Overigens zou wetsverandering nodig zijn om belegging in aandelen mogelijk te maken.

Preferente aandelen.

Deze bezitten meer voordelen en minder nadelen dan gewone aandelen; het aantal bestaande preferente aandelen is echter te gering.

Leningen aan het bedrijfsleven.

Deze worden wel verleend door sommige maatschappijen; zij gelijken veel op bankcredieten, doch met langer termijn. Indien de levensverzekeringmaatschappijen hiervoor een passende organisatie zouden opbouwen, liggen hier wellicht grote mogelijkheden. De ervaring zal moeten leren, hoe groot de kansen op dit gebied zijn.

Onroerend goed.

Het voordeel boven hypotheek is, dat het beheer hier in handen van de levensverzekeringmaatschappijen zelve ligt. De moeilijkheid is ook hier het toekomstige prijspeil van onroerend goed. Zou het echter mogelijk zijn, de eerstkomende jaren veel af te schrijven, dan zijn de vooruitzichten voor deze belegging niet ongunstig.

Buitenlandse beleggingen.

Aleen de obligaties van de Wereldbank zouden hier in aanmerking komen; de rentevoet is vrij gunstig (3 pCt), en de grote deelneming van de Regering der Verenigde Staten in het kapitaal vormt een belangrijke garantie.

Op de duur zal echter ook deze beleggingsmogelijkheid van te beperkte omvang zijn; het uit te geven obligatiekapitaal van de Wereldbank zal de \$ 10 milliard niet te boven kunnen gaan.

III. Prognose.

Uit tabel 1 blijkt, dat per decennium de jaarlijkse beleggingen de laatste tijd ongeveer in omvang verdubbelden. In levensverzekeringskringen meent men, dat dit tempo gehandhaafd zal blijven; in dit geval zal dus over 10 jaar voor ongeveer \$ 6,5 milliard per jaar belegging moeten worden gezocht (thans \$ 3,5 milliard).

Rekent men voor hypotheeken op een mogelijke expansie van \$ 2 milliard, voor particuliere obligaties van \$ 0,6 milliard en voor andere beleggingen van \$ 0,2 milliard in totaal dus van \$ 2,8 milliard, dan zou men gedurende het volgende decennium per jaar voor een bedrag, variërend van \$ 0,7 milliard (eerste jaar) tot \$ 3,7 milliard (10e jaar) belegging moeten vinden. Uitbreiding van de belegging in overheidsobligaties zal moeilijk meer kunnen plaats vinden; in de Verenigde Staten immers behoren de begrotingstekorten tot het verleden; de staatsschuld daalt er zelfs.

De traditionele beleggingen bieden voor de toekomst derhalve onvoldoende emplot; andere wegen moeten worden ingeslagen. De mogelijkheid hiertoe is aanwezig; zij bestaat in het financieren van nieuwe ondernemingen.

Het entameren van deze vorm van belegging is niet alleen in het belang van de levensverzekeringmaatschappijen, gezien het probleem van de lage rentestand. Ook uit algemeen economisch standpunt is zij uiterst wenselijk.

Om dit in te zien moet men bedenken, dat de achtergrond van het beleggingsprobleem wordt gevormd door de omstandigheid, dat de besparingen ook in de Verenigde Staten steeds minder persoonlijk en steeds meer institutioneel worden geaccumuleerd. Schr. voorziet in deze tendens voor de toekomst geen verandering; hij meent, dat de hoge belastingen, welke thans het sparen uit grote particuliere inkomens belemmeren, ongeveer gehandhaafd zullen blijven.

De institutionele beleggers zullen daarom een deel van de taak, vroeger alleen door particuliere kapitaalverschaffers verricht, nl. het verschaffen van kapitaal, dat bereid is risico te dragen, over moeten nemen, wil hier geen gevaarlijk vacuüm ontstaan.

Ongetwijfeld zullen de levensverzekeringsondernemingen vele technische moeilijkheden ontmoeten, als zij tot deze nieuwe beleggingsvorm overgaan; hun eigen belang en het nationaal belang eisen echter, dat zij deze overwinnen.

Het is opmerkelijk, dat de conclusie van de schrijver voor Amerika overeenstemt met gedachten, levend in kringen van Nederlandse institutionele beleggers. In ons land is thans nl. overleg gaande omtrent de gezamenlijke oprichting van een instelling door deze beleggers, welke zich met industrie-financiering zal bezighouden.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE DEVIEZENPOSITIE VAN BELGIË EN LUXEMBURG.

De partners van de toekomstige Belgisch-Nederlandse-Luxemburgse Economische Unie voeren op het ogenblik een verschillende economische politiek. Is dit louter een kwestie van verschil in visie, of hangt dit samen met de afwijkende omstandigheden, waarin deze economische eenheden zich bevinden? Naast de mate, waarin het productie-apparaat was aangetast, is in dit verband van groot belang de deviezenpositie. Het verslag van het Belgisch-Luxemburgs Instituut voor de Wissel geeft nu een inzicht in de ontwikkeling van de deviezenpositie van deze twee landen, gedurende de periode 3 September 1944 tot 31 December 1945.

In deze periode nam het goud- en deviezenbezit van

de Nationale Bank van België en van de Belgische en Luxemburgse banken toe van 32.678 tot 37.721 miljoen francs. Hiervan vertoende het goudbezit een stijging van 32.094 tot 32.247 miljoen francs. Ook ten opzichte van 31 December 1945 steeg het goud- en deviezenbezit, daar dit op dat tijdstip 36.751 miljoen francs bedroeg. Het bezit aan dollars vertoende echter een daling van 31 December 1945 op 31 December 1946 van 1.435 miljoen tot 469 miljoen francs, terwijl het tegoed op 31 Augustus 1944 276 miljoen francs had bedragen. Het bezit aan gulden steeg voortdurend, nl. van 25 op 374 op 1.455 miljoen francs.

Van de deviezenontvangsten geeft onderstaande tabel een indruk.

Deviezenontvangsten.					Totaal
		Opnemingsopleningen	Terugbetaalingen door geallieerden	Deviezen verkregen tegen goud of deviezen	
3 Sept. '44-31 Dec. '45	10.403	714	8.549	2.278	21.944
1 Jan. '46-31 Dec. '46	29.725	5.749	9.346	2.939	47.759
3 Sept. '44-31 Dec. '46	40.128	6.463	17.895	5.217	69.703

1) Gekocht van erkende banken, particulieren en Schatkist. Debet in B.F.-rekeningen van de buitenlandse circulatiebanken.

Deviezenuitgaven.					Totaal
		Schatkist		Deviezen overgedragen tegen goud of deviezen	
		Belgische economische zendingen	Andere		
3 Sept. '44-31 Dec. '45	6.582	11.101	1.394	1.291	20.368
1 Jan. '46-31 Dec. '46	26.932	14.467	2.366	2.866	46.631
3 Sept. '44-31 Dec. '46	33.514	25.568	3.760	4.157	66.999

1) Overgedragen aan Belgische banken en particulieren. Credit in B.F.-rekeningen der buitenlandse circulatiebanken.

Hieruit blijkt o.a. het grote voordeel, dat België had bij zijn spoedige bevrijding. De terugbetalingen door de geallieerden bedroegen in deze periode meer dan 25 pCt der totale deviezenontvangsten!

Vergeleken bij de deviezenmoeilijkheden, waarin andere West-Europese landen verkeren, steekt de Belgische deviezenpositie gunstig af, al dient men bij een beschouwing van het bovenstaande er rekening mede te houden, dat de leveringen krachtens het „Military Civil Program”, einde 1946 nog niet waren verrekend. De in de loop van 1947 steeds beter wordende verhouding tussen uitvoer en invoer stemt hoopvol voor de naaste toekomst. Hetgeen echter niet inhoudt, dat zich ten aanzien van bepaalde valuta geen problemen kunnen voordoen. Zo bedroeg in de eerste vier maanden van dit jaar het tekort op de handelsbalans met de Verenigde Staten 4,4 milliard francs. Een vermindering van de mogelijkheid om de ene valuta in de andere om te zetten, kan deze moeilijkheden voor België vergroten.

JAPAN ONDER AMERIKAANS BEHEER.

De stilstand van de Japanse productie heeft o.a. tot gevolg, dat circa 5,5 miljoen arbeiders werkloos werden of wel 18 pCt van het totaal aantal arbeiders. Het herstel van de Japanse industrie bleek noodzakelijk, omdat de bezetting voor de Amerikanen teveel geld ging kosten. Zo moesten zij, aldus „L'Economie” van 21 Augustus jl., in 1946 700.000 ton levensmiddelen invoeren en in 1947 schat men de hoeveelheid op 1,7 miljoen ton.

Bij het herstel van de productie, waarvan men verwacht, dat zij via de export de middelen zou opleveren, teneinde de noodzakelijke importen te financieren, ging de bezettende macht uit van het beginsel, dat het Japanse oorlogspotentieel voor goed geliquideerd moest blijven. „C'est surtout l'industrie textile”, zo schreef „L'Economie”

„dont la reprise intéresse les Américains”. De Japanse katoenindustrie telde in 1940 12 miljoen spindels, waarvan gedurende de oorlog slechts 2,3 miljoen werd gebruikt. De Amerikanen zijn begonnen met in 1946 katoen te importeren en de productie nam van een maand-gemiddelde van 4 miljoen pond in het 1e kwartaal van 1946 toe tot 13 miljoen pond in Juli en Augustus 1946. Voor 1947 verwachten de Amerikanen een maandproductie van 50 miljoen pond. De vooroorlogse productie was 100 miljoen pond per maand. 4/5 van de productie in 1947 is bestemd voor export. Alleen katoen met korte vezel wordt door de Verenigde Staten aan Japan ter beschikking gesteld, teneinde te voorkomen, dat het Japanse product, nu gedwongen door het materiaal om tot de grovere soorten te behoren, met het Amerikaanse zou kunnen concurreren.

Dezelfde politiek wordt door Australië gevolgd bij de levering van wol. Doel daarbij is de Engelse wolnijverheid, aan wie wel hoogwaardige wol wordt geleverd, van concurrentie te vrijwaren. Van 1,6 miljoen spindels werkten er in 1946 925.000.

De Amerikanen hebben ook een plan opgemaakt om de zijde-industrie te herstellen. In 1951 zouden 16.000 ton worden geproduceerd, tegen 40.000 ton in 1941 en 9.000 ton in 1947. Voorshands richt zich de zijde-export uitsluitend naar de Verenigde Staten, in tegenstelling tot de andere textielproducten, die speciaal voor de Engelsen een bedreiging vormen. Japanse textiel is o.a. begonnen met wederom haar weg tot Indonesië te vinden.

DE VALUTAPOSITIE VAN DE ZUID-AFRIKAANSE RESERVEBANK.

In het per 31 Maart j.l. geëindigde boekjaar heeft de Zuid-Afrikaanse Reservebank £ 32,5 miljoen aan valuta en £ 51,8 miljoen aan goud verloren. De hoofdoorzaak van dit verlies was, volgens de President, Dr M. H. de Kock, de nettostijging van de goederenimport van het land. In 1945 bedroeg de invoer £ 112 miljoen, in 1946 naar schatting ruim £ 210 miljoen; de uitvoer was respectievelijk (exclusief goud) £ 77 en £ 97 miljoen, zodat het invoersaldo in 1945 £ 35 miljoen en in 1946 £ 113 miljoen bedroeg.

Het abnormaal hoge invoercijfer van de afgelopen 18 maanden (vóór 31 Maart 1947) houdt verband met de opgehoopte vraag naar verbruiks- en productiegoederen en met het hoge prijspeil in de leverende landen. De omvang van de waardestijging van de Zuid-Afrikaanse invoer spreekt pas duidelijk bij vergelijking van het bedrag van £ 210 miljoen voor 1946 met £ 102 miljoen voor 1920 en met £ 103 miljoen voor 1937, het hoogtepunt van de vooroorlogse invoer. Enkele andere factoren, welke in belangrijke mate hebben bijgedragen tot de vermindering van het goud- en valutabezit, zijn: lend-lease betalingen (\$ 86 miljoen), betaling van achterstallige dividenden aan aandeelhouders van Zuid-Afrikaanse maatschappijen in Frankrijk en andere landen, goudbijdragen aan het Internationale Monetaire Fonds en de Internationale Bank (£ 6,6 miljoen), daling van de goudproductie met meer dan £ 5 miljoen.

Aan de andere kant bestaan er compenserende factoren, zoals de toestroming van kapitaal, die er in belangrijke mate toe hebben bijgedragen om de invloed van de nettostijging van de invoer en andere factoren op de goud- en valutapositie te verzachten. De heer De Kock is van oordeel, dat deze netto-toestroming van kapitaal gedurende het afgelopen boekjaar ongeveer £ 20 miljoen heeft bedragen.

Ondanks deze aanzienlijke netto-toestroming van kapitaal heeft de betalingsbalans van de Unie een sterke verandering ondergaan, getuige de daling van £ 84 miljoen van de goud- en valutavoorraad. Hoewel de vraag naar verbruiksgoederen thans grotendeels bevredigd schijnt te zijn en de overzeese oorlogsverplichtingen zijn

vereffend, bestaat er nog een grote vraag naar productiemiddelen, in het bijzonder in verband met de ontwikkeling van de goudmijnen in Oranje-Vrijstaat en aan de Far West Rand.

De Zuid-Afrikaanse Reservebank beschikte per 31 Maart 1947, ondanks de grote vermindering van haar reserves, toch nog over £ 197 miljoen aan goud, gelijkstaande met 91 pCt van de totale verplichtingen t.a.v. bankbiljetten en deposito's en daarnaast over £ 16 miljoen aan vreemde valuta. De conclusie van de heer De Kock is dan ook, „dat ons goud- en valutabesit meer as voldoende sal bly vir die doeleindes van buitelandse en binnelandse reserwes en dat ons geldeenheid hom as een van die sterkste ter wêreld sal handhaaf”.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt vertoonde in de afgelopen week een geleidelijk toenemende verruiming. Aan het einde der verslagperiode werden drie- tot en met zesmaandspromessen tegen 1½ pCt gevraagd, negenmaandspapier werd tegen 17/16 aangeboden, evenals de langere termijnen, behoudens uiteraard in Augustus 1948, vervallende promessen, welke 1½ pCt noteerden. Callgeld was bijzonder ruim en dikwijls niet tegen ¾ pCt te plaatsen. Het nog zeer kort lopende Augustuspapier noteerde 1 pCt.

De Amsterdamse Beurs vertoonde in de afgelopen week voor binnenlandse- en internationale fondsen slechts geringe koersmutaties. Over het algemeen kwamen de koersen op een iets hoger niveau. Indische fondsen, welke de voorgaande week een scherpe koersdaling te zien hebben gegeven, vertoonden in het midden der week enig herstel, dat over het algemeen in de volgende dagen niet geheel kon worden gehandhaafd. Per saldo waren de koersen dezer aandelen aan het einde der week nog iets hoger dan aan het einde der vorige verslagperiode.

	15 Aug. 1947	22 Aug. 1947
A.K.U.	178½	181½
v. Berkel's Patent	124½	128½
Lever Bros. Unilever C.v.A.	293½	291½
Philips G.b.v.A.	366	370½
Koninklijke Petroleum	410	415
H.A.L.	196	202
N.S.U.	176½	180½
H.V.A.	225½	229
Deli.Mij. C.v.A.	146	148¾
Amsterdam Rubber	136	140½

STATISTIEKEN.

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie		Biljetten in Banking Dept.
				Totaal	Public deposits	
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2		22,1
6 Aug. '47	0,2	1.449,3	1.450	1.421,7		28,5
13 Aug. '47	0,2	1.449,3	1.450	1.411,8		38,5
20 Aug. '47	0,2	1.449,4	1.450	1.399,4		50,8

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
6 Aug. '47	2,4	335,0	19,0	27,2	393,7	18,3	301,8
13 Aug. '47	2,4	342,6	20,7	18,7	404,5	16,2	294,9
20 Aug. '47	2,5	332,7	22,8	17,5	407,8	12,7	301,3

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 25 Augustus 1947.

Activa.			
Wissels, promessen en schuldbrieven in, disconto	Hoofdbank f	—)
	Bijbank	—)
	Agentsch.	—)
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 ¹⁾ art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October, 1945, Staatsblad No. F 204)		—)
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		2.100.000.000,—	
Beleningen:	Hoofdbank f	142.248.494,81 ²⁾	
(incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Bijbank	451.518,87	
	Agentsch.	8.914.604,36	
Op effecten, enz.	f	151.614.618,04	
Op goederen en celen		151.069.390,06 ³⁾	
		545.227,98	
		151.614.618,04 ²⁾	
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)		—	
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500.000.000,—	
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f	502.104.598,17	
Zilveren munt, enz.		1.827.516,38	
		503.932.114,55	
Papier op het buitenland	f	131.863.600,—	
Tegoed bij correspondenten in het buitenland		281.874.016,81	
Buitenlandse betaalmiddelen		4.752.520,08	
		418.490.136,89	
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds		64.951.153,98	
Gebouwen en inventaris		3.500.000,—	
Diverse rekeningen		86.816.500,04	
		4.829.304.523,50	
Passiva.			
Kapitaal	f	20.000.000,—	
Reservefonds		12.452.579,46	
Bijzondere reserves		32.247.868,69	
Pensioenfonds		16.916.339,24	
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiffen)		125.580.055,—	
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiffen)		2.785.349.720,—	
Bankassigaties in omloop		83.295,02	
Rekening-courant saldo's:			
's Rijks Schatkist:	f	899.862.676,07	
Geblokkeerde saldo's van banken		46.392.996,74	
Geblokkeerde saldo's van anderen		35.503.628,69	
Vrije saldo's		723.842.565,30	
		1.705.601.866,80	
Diverse rekeningen		131.072.799,29	
		f 4.829.304.523,50	

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) ,, 39.529.875,—
 Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten ,, 147.788.811,—

ZWEEDESE RIJKS BANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	514	284	94	182
31 Juli 1947	316	200	2.123	301	152	94	182
7 Aug. 1947	316	200	2.180	321	152	94	182
15 Aug. 1947	316	200	2.250	331	149	94	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's				45 dagen	Buiten-landse banken	Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar		Banken	Buiten-landse banken			
		Totaal	Staat					
31 Dec. 1946	2.877	875	706	84	230	174	7	
31 Juli 1947	2.543	682	570	31	186	173	3	
7 Aug. 1947	2.476	804	607	114	186	163	3	
15 Aug. 1947	2.473	888	616	190	185	170	3	

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
14 Juli '47	503.817	139.661	214.047	3	164.720
21 " '47	504.087	143.983	210.429	—	153.944
28 " '47	504.149	146.443	207.391	—	151.520
4 Aug. '47	503.978	139.818	215.139	—	172.464
11 " '47	504.041	141.950	203.696	—	164.059
18 " '47	504.119	135.062	200.394	—	155.975
25 " '47	503.932	131.864	286.627	—	151.615

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldo's van banken	Geblokkeerde saldo's van anderen	Vrije sald
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
14 Juli '47	2.723.679	872.849	43.736	36.357	734.059
21 " '47	2.722.155	855.806	46.145	38.046	740.887
28 " '47	2.768.323	810.252	46.561	35.882	738.182
4 Aug. '47	2.804.931	836.932	32.256	34.930	722.890
11 " '47	2.781.015	833.227	51.123	34.394	716.505
18 " '47	2.774.925	838.425	40.640	36.439	720.884
25 " '47	2.785.350	899.863	46.393	35.504	723.843

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Aug. 1947	7 Aug. 1947
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 811.931.087,17	f 827.642.576,77
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	233.142,38	215.709,48
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	415.495.144,29	418.049.537,38
Voorschotten op ultimo Juli, resp. Juni '47 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	75.070.595,84	80.922.715,24
Vordering in rek.-courant op: Nederlands-Indië	683.865.860,42	680.174.613,46
Suriname	38.822.339,72	38.722.339,72
Curacao	409.873,26	409.873,26
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	723.857.973,86	717.868.185,91
Verplichtingen		
Voorschot door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 10.268.800,—	f 979.782.600,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	2.100.000.000,—	2.100.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank N.V. is geplaatst nihil) f 6.317 m/m w.o. garantie Bretton Woods f 667 m/m	5.650.000.000,—	5.644.800.000,— ¹⁾
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	146.173.298,—	147.635.154,50
Schuld op ultimo Juli, resp. Juni '47 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlands-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	10.596.990,84	29.454.536,12
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	474.506.169,56	484.679.190,69
Andere staatsbedrijven	4.056.388,91	4.106.388,91
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	3200.879.657,44	3196.491.767,93

¹⁾ Gewijzigd cijfer.

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND NAAR GOEDEREN-CATEGORIEËN ¹⁾.

Percentages van de waarde ingenomen door:	Invoer			Uitvoer		
	1937	1938	1946	1937	1938	1946
Consumenten-goederen	14,44	15,56	15,29	37,73	40,61	45,60
Grondstoffen	58,89	53,27	49,28	41,58	34,24	30,00
Hulpstoffen	14,21	15,41	14,03	10,47	10,83	4,40
Productiemiddelen	12,76	15,76	21,40	10,22	14,32	20,00

¹⁾ Bron: „Centraal Bureau voor de Statistiek”.

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹⁾.

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen guldens	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen guldens	
Tot. '39	24.306	1.517	12.708	966	— 551
Tot. '46	11.764	2.305	3.919	785	— 1.520
Jan. '47	762	201	280	108	— 93
Febr. '47	1.312	313	178	97	— 216
Mrt '47	1.023	256	234	138	— 118
April '47	1.353	339	466	143	— 196
Mei '47	1.286	356	635	134	— 222
Juni '47	1.685 ²⁾	470 ³⁾	478	121	— 349
Juli '47	1.826	432	558	141	— 291

¹⁾ Bron: „Centraal Bureau voor de Statistiek”.

²⁾ Hierin begrepen de in 1946 en te halfjaar 1947 door de Regering in het buitenland aangekochte schepen. Het gewicht daarvan bedroeg 170.019 ton, de waarde f 106,3 miljoen.

GOUDPRODUCTIE ¹⁾.

(in 1.000 dollars van circa \$ 35 per ounce fijn).

Jaar	Zuid-Afrika	Veren. Staten ²⁾	Canada ³⁾	Australië ⁴⁾	Totaal gerapporteerd ⁵⁾
1939	448.753	196.391	178.303	56.182	1.020.297
1940	491.628	210.109	185.890	55.878	1.094.264
1941	504.268	209.175	187.081	51.039	1.089.395
1942	494.439	130.963	169.446	42.525	966.132
1943	448.153	48.808	127.796	25.560	760.527
1944	429.787	35.778	102.302	16.310	682.061
1945	427.862	32.511	92.794	16.450	645.323
1946	417.647	56.890	98.954	21.595	668.973
1947 Jan.	34.021	7.612	8.184	2.205	58.116
Febr.	19.965	5.483	7.775	1.820	41.013
Maart	28.665	5.500	9.212	1.820	
April	31.824	6.246			

¹⁾ Ontleend aan: „Federal Reserve Bulletin” van Juli 1947.

²⁾ Exclusief Sovjet Rusland.

³⁾ Inclusief Philippijnen. Jaarcijfers: „U.S. Mint”. De jaarcijfers zijn schattingen van de „U.S. Mint”; de maandcijfers schattingen van het „American Bureau of Metal Statistics”. Voor 1945 is het totaal van de maandcijfers van het „American Bureau of Metal Statistics” gelijk gemaakt aan het jaarcijfer van de „U.S. Mint”.

⁴⁾ Te beginnen met 1945 zijn de Canadese cijfers onderhevig aan eventuele officiële revisie.

⁵⁾ Te beginnen met Dec. 1941 werden de gegevens verschaft door het „American Bureau of Metal Statistics”. Voor de periode Dec. 1941—Dec. 1943 hebben de cijfers betrekking op Australië; van Jan. 1944 af alleen op West-Australië.

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	Maandgem. 1938	Febr. 1947	Maart 1947	April 1947	Mei 1947	Juni 1947
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart		100	6	100	165	153	159
Vervoer wilde binnenvaart waarvan brandstoffen	1.000 t.	917	60	920	1.510	1.399	1.454
Wilde binnenvaart, prestatie	mill. t/km	260	15	276	466	444	420
		127	8	117	223	205	202
Indexcijfer eigen vervoer te water		100	4	59	99	98	
Eigen vervoer te water	1.000 t.	600	26	356	593	590	
Idem, prestatie	mill. t/km	45	0,3	26	47	44	
Indexcijfer internat. binnenvaart (laadverm.)		100	1	23	33	37	41
Binnengekomen schepen	Aantal	6.146	63	1.067	1.570	1.759	1.777
Laadvermogen	1.000 t.	3.572	19	630	799	920	964
Lading	”	2.092	10	335	393	378	405
waarvan onder: Nederlandse vlag	”	1.566	5	230	289	286	316
Belgische vlag	”	126	5	101	99	86	85
Vertrokken schepen	Aantal	6.082	32	1.037	1.850	1.868	2.051
Laadvermogen	1.000 t.	3.494	11	535	965	1.014	1.152
Lading	”	2.252	1	197	428	579	623
waarvan onder: Nederlandse vlag	”	1.559	1	142	290	407	488
Belgische vlag	”	229	—	39	113	134	90
Schepen in doorvaart	Aantal	2.144	67	750	1.029	1.243	1.416
Laadvermogen	1.000 t.	1.427	75	561	776	912	1.024
Lading	”	1.051	23	297	460	532	590
waarvan onder: Nederlandse vlag	”	199	6	92	151	185	189
Belgische vlag	”	544	10	158	190	249	291
Indexcijfer zeevaart (inhoud)		100	31	35	38	44	44
Binnengekomen zeeschepen	Aantal	1.758	461	516	665	817	836
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.416	1.356	1.557	1.715	1.950	1.965
Idem, alleen geladen schepen	”	3.834	1.269	1.488	1.548	1.839	1.808
waarvan in lijnvaart	”	—	602	805	765	846	888
Vertrokken zeeschepen	Aantal	1.738	448	530	666	830	803
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.418	1.348	1.529	1.682	1.972	1.903
Idem, alleen geladen schepen	”	3.216	786	869	1.008	1.156	1.099
waarvan in lijnvaart	”	—	642	741	777	898	868
Goederenverkeer ter zee:							
Gelost bij invoer	1.000 t.	1.018	1.090	882	940	950	1.386
” doorvoer	”	1.738	143	78	102	143	234
Geladen ¹⁾ bij uitvoer	”	484	95	85	127	154	140
” doorvoer	”	1.421	131	34	91	168	142
Indexcijfer goederenvervoer Ned. Spoorwegen		100	92	109	113*	100*	
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen, totaal	1.000 t.	1.207	1.111	1.320	1.359*	1.203*	
waarvan grensoverschrijdend	”	412	179	230	289*	226*	
Reizigerskilometers Ned. Spoorwegen	1 miljoen	242	365	445	519*	540*	
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	21,2	42,4	46,8	47,7	49,6	
Interloc. autobusdiensten; vervoerde reizigers	”	5,7	11,9	12,8	13,7		
Locale autobusdiensten; vervoerde reizigers	”	4,4	7,4	8,9	8,6		
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen		100	110	128	147	152	149
Slachtoffers verkeersongevallen:							
Overleden	Aantal	65	22	46	77	77	74
Ernstig gewond	”	368	285	357	520	580	598
Licht gewond	”	918	237	359	526	609	644
Indexcijfers:							
Overleden	100	34	71	118	118	114	
Ernstig gewond	100	78	97	141	158	152	
Licht gewond	100	26	39	57	66	70	

¹⁾ Bunkermateriaal e.d. niet inbegrepen.

* Voorlopig cijfer.

KENGETALLEN VAN HET NEDERLANDSE VERVOER.

Maandelijks worden op deze plaats totaalcijfers gepubliceerd omtrent verkeer en vervoer. Het kan evenwel voor bepaalde onderzoeken nuttig zijn naast deze absolute cijfers te beschikken over een overzicht, waarmede de ontwikkeling van een bepaald

gegeven ten opzichte van een ander gegeven kan worden gevolgd. Juist deze verhoudingsgetallen blijken zeer geschikt te zijn om bepaalde tendenties in de ontwikkeling op te sporen. Met het oog hierop zijn voor de verschillende vormen van vervoer een aantal van dergelijke gemiddelden berekend, waarvan de belangrijkste — over 1946 — hieronder worden weergegeven.

Omschrijving	Eenheid	1946							
		1e kwartaal	2e kwartaal	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
Wilde binnenvaart									
Gem. wachttijd per reis	dag	8,6	9,5	7,8	7,5	5,3	3,7	2,4	3,1
Beladingspercentage	%	83,6	85,9	86,1	84,9	84,8	84,9	83,4	84,1
Gem. afstand	km	141	146	142	150	152	160	144	148
Vrachtsom per ton	gld	3,09	2,79	2,46	2,5	2,50	2,60	2,59	2,63
Vrachtsom per t/km	cent	2,2	1,9	1,7	1,7	1,7	1,6	1,8	1,8
Eigen vervoer te water									
Beladingspercentage	%	83,4	83,2	82,8	82,5	82,7	80,3	84,3	85,7
Gem. afstand	km	67	68	75	79	80	64	60	62
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen									
Gem. afstand	km	173	151	145	148	140	142	140	154
Opbrengst per ton	gld	3,85	4,70	4,71	5,01	4,77	4,82	4,73	
Opbrengst per t/km	cent	2,2	3,1	3,3	3,4	3,4	3,4	3,4	
Internationale binnenvaart									
1. Binnenwaarts									
Beladingspercentage	%	79,9	76,8	80,0	76,6	78,2	75,1	64,7	68,7
Lading onder Ned. vlag	% ¹⁾	81,9	82,8	80,0	71,4	73,9	76,9	75,6	77,3
Laadverm. ledige schepen	% ¹⁾	34,1	36,2	32,0	31,6	34,8	29,1	30,3	33,7
2. Buitenwaarts									
Beladingspercentage	%	76,0	76,5	79,6	79,9	74,5	76,5	72,0	71,0
Lading onder Ned. vlag	% ¹⁾	77,3	70,8	69,0	70,4	66,8	71,9	68,7	65,8
Laadverm. ledige schepen	% ¹⁾	51,4	44,7	40,7	51,9	39,9	41,2	55,8	52,0
3. Doorvaart									
Beladingspercentage	%	75,6	72,8	74,0	72,3	67,1	55,8	54,2	61,7
Lading onder Ned. vlag	% ¹⁾	22,3	25,8	29,3	27,8	22,8	24,0	29,6	19,4
Laadverm. ledige schepen	% ¹⁾	38,8	28,3	25,5	26,4	23,4	28,2	28,0	30,8

¹⁾ Van het totaal. Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	32.226	5.648	4.953	214	698	49.158
17 Juli 1947	28.196	12.282	5.260	197	806	49.288
24 " 1947	28.200	12.398	5.008	231	820	49.333
31 " 1947	28.214	12.227	6.190	266	754	49.763
7 Aug. 1947	28.420	12.155	6.020	280	759	50.031
12 " 1947	28.432	11.888	5.107	276	770	50.776
21 " 1947	28.453	11.797	4.839	294	794	50.646

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ¹⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van 6 Oct. 1944 ²⁾
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	1	4.482	614
17 Juli 1947	637	163.105	76.630	3	5.077	534
24 " 1947	636	163.062	76.484	4	5.213	534
31 " 1947	637	164.484	77.597	3	5.520	530
7 Aug. 1947	637	164.871	78.228	3	5.159	530
12 " 1947	637	164.339	78.071	4	4.989	529
21 " 1947	637	163.887	77.612	5	4.939	528

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen frcs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in circulatie	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
31 Juli 1947	5.187,1	96,3	82,7	48,7	3.979,6	1.127,4
7 Aug. 1947	5.212,5	88,2	86,4	48,3	3.927,2	1.197,4
15 Aug. 1947	5.207,1	77,1	77,1	48,7	3.903,4	1.200,7

BANK VAN FRANKRIJK.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Berechtigingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
31 Juli 1947	64.817	130.840	117.449	113.600	426.000
7 Aug. 1947	64.817	140.595	117.449	113.700	426.000
14 Aug. 1947	64.817	140.958	117.449	114.700	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
31 Juli 1947	831.587	72.122	792	70.230
7 Aug. 1947	832.422	70.363	772	68.688
14 Aug. 1947	828.707	72.766	785	71.182

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt. securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
9 Juli 1947	20.102	19.376	232	21.611
16 Juli 1947	20.199	19.475	253	21.758
23 Juli 1947	20.224	19.500	273	21.700

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt.	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
9 Juli 1947	24.244	17.600	566	16.190
16 Juli 1947	24.150	18.044	756	24.150
23 Juli 1947	24.082	18.002	939	16.244

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 1 Sept. a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

Vacatures

Ingenieursbureau Perquin, Zeist, vraagt

secretaris van de directie

bij voorkeur Drs. Econ. of Jurist. Sollicitaties worden vertrouwelijk behandeld en zijn te richten aan de Directie, Postbus 24, Zeist.

DE NEDERLANDSCHE BANK N.V. te Amsterdam vraagt

academicus

voor financieel-economische werkzaamheden, bij voorkeur bekend met bankwezen en intern. betalingsverkeer, en belangst. voor statistiek. Leeftijd tot 40 jaar. Soll. met uitv. inl. aan haar afdeling Secretarie-Personeel, Oude Turfmarkt 127/129, Amsterdam-C.

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek „Vacatures” voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

Plak zomerzegels!

BRIEFKAART

*Kommerzegels zijn postzegels
zij kosten iets meer dan de
gewone, maar... zomerzegels zijn
dan ook de beste postzegels!*

*Waarom?
Omdat de kleine toeslag voor
een belangrijk deel bestemd
is voor
Uw Gemeenschap,
voor de
T.P.C.-bestrijding
Koop ze regelmatig!*

Jan 11
in
Nederland

Verkrijgbaar bij vele plaatselijke comités
in alle POSTKANTOREN

T.P.C.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806.

VERHUUR VAN SAFELOKETTEN

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C



**DE
ARNHEM**
LEVENSVZERKERING-
MAATSCHAPPI

PERSONEELSVZERKERINGEN

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

Werkverruiming en haar gevolgen voor volkshuishouding en overheidsfinanciën

door

HENRI REUHLIN m. a.

Publicatie No. 12 van het Nederl. Economisch Instituut

Prijs f 1,05*

(Prijs voor donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut f 0,75; te bestellen bij het N. E. I.)

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem

Nederlandsche Broederschap van Accountants

Opgericht 1909

Examens November/December 1947

Vraagt inlichtingen omtrent de studie aan het Bureau der Examens, Parkweg 14, Zwolle

N.V. BRONSWERK

Huygen & Wessel — Becht & Dyserinck

VERWARMING, VENTILATIE, LUCHTBEHANDELING, PIJPLEIDINGEN

Amersfoort, Amsterdam, Rotterdam, Apeldoorn, Leeuwarden, Sittard,
Vlissingen